

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Friderici Forneri Theologiae Doctoris Canonici Ecclesiae
Collegiatæ diui Stephani Bambergæ, De Temulentia
Malo, Eiusque Remediis, Variis Item Scitu Iucundissimis,
nec non vtilissimis de rebus, quæ in ...**

Förner, Friedrich

Ingolstadii, 1603

Liber Tertivs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45433

DE TEMVLEN TIA ET EBRIE

TATE

LIBER III.

V In hoc libro, tam deordinatam & inuersam, quam salutarem atq; amplectendam, diæta quasi methodum lectorum oculis depingamus, incipiendo, quod aiunt, ab ipso lare, carpendi primum qui vino perperam ac superflue abusi, omnes modestia metas transiliunt; & si quæ alia contingunt, circa Symposia, quæ honesti dignitatem infringunt, ab hominum consuetudine expellenda, monsbimus: Tum, quomodo, & quibus, vino vitliceat, recte ac virtuosè, sacrosanctæ sobrietati alumnos instruemus.

CAPVT I.

Deploranda quorundam Temulentia.

*Nihil apud
quosdam
auspicari
sunt absq;
vino,*

Atque vt à fonte ac scaturigine ordiamur, ex condicto. Nota passim est, apud nationes alias, effusa quorundam vini libido, qua sic flagrat, vt nihil agi posse putent, nihil faustis auib⁹ executionem nan-

incisici nihil omnino transigi, nihil perfici, nihil ad opatum finem traduci, nisi largius bibitum fuerit. Nascitur quis? bibendū. Moritur? bibendū. Exequi- si funus condecoratur? bibendū. Pacta fiunt? biben- dū. Contractus celebrantur? bibendū. Negotij quip- piā tractatur? bibendū. Vinū ubiq; est, ubiq; domi- nium tenet, ubiq; regnat, omnia transigit, omnia fir- mat, omnia roborat. Absente vino omniū abest ne- gotiorū spiritus, atq; anima; sic vino pleriq; æstua- mus, vt ob vinū, in vino, atq; ad vinū nati, videamur Cuius rei festiuā recenset ac lepidā historiā Iouian.

Pontanus. *Cum à Ferdinādo Rege, Hippolyta nur^o, atq; Alphonfi filij nuptia, apparatu splendidissimo. (Erat e- nim dies decursionis hastata, flagrabātq; sub sole cuncta; conuenerant autem mortales omnis generis ad spectan- dum, cumq; plurimi Ludorū essent laudatores, vel pleri- que omnes admiratores potius, in media laudantium fre- quentia, & plausu, Sonora voce exclamat Germanus qui- dam. O valeant ludi, atq; à me procul sint, quibus nemo bi- bit. adeo inualuit bibendi Cacoēthes apud nostrates quosdam, vt sine vino, se haud viuere abominanda persuasione censeant.*

Quod vitiiū, ne ego dicā, quomodo quorundam apud exterarum gentes famā fregerit, existimationem labefactarit, bellicam fortitudinē eneruārit, iis refe- rendū cōmitto, q; priscorū Teutonū, ac maiorū no- strorū, toti mūdo formidabile robur, animorumq; extimescendū vigorē, sedula historiarū lectione di- dicerunt. *Illud sanè liquet, imo & lippis est ac rōsoribus notū, si à Germanis abesset Ebrietas, à nullo penitus alio vitio, quo aliis gentibus infectiores essent, nec ab Argo quidem, aut centoculato aliquo Catone, notari posse.*

Quare qui inueteratum adēo, atq; inolitum ma- lum extirparet, is certē Germaniam nostram, auito splen-

Lib. de
conuiuio.

Temulen-
tia infam-
ia quo-
rundam
apud exter-
os existima-
tionem plu-
rimūm la-
befactauit.

splendori suo, omnium communi voce reddidisset. Nos, si quid virium est, ac facultatis, id omne hinc referemus, ut omnes virtutis cultores nobis allaberent exoptantes, ad luem hanc, si non ad ultimas, ut que fibras, maiori saltem sui parte, eradicandam, Tu quisquis virtutem amas, hoc vitium.

κτείνῃς ἢ ἐδὸλω, ἢ ἀμφαδὸν ὄξει χάλκῳ.
Ho. Odys. Confice siue dolo, seu stricto cominus ense.

CAPVT II.

Portentosi vinorum lurcones recensiti.

NE te suspensum teneam; quid per textum totum helluonum catalogo pretendam, quæris? Non ut ad imitationem moueare: Nam & bibonum eiuscemodi, qui vetustatem illam, longo post se intervallo relinquunt, copia nobis abundè suppetit, quocumque te vertas; Verùm, ut huius turpitudinis sceleris, ab Ethnicis quoque scriptoribus vehementer exagitata, ad sobrietatis studium, atque amorem, accendare.

No. At-
tic. l. 15, c. 2.

Insignis
quidam
Ebrietas
in præco.

Et primo quidem agmini, præficiendum duximus, insignem illum Ebrietatis præconem, de quo Aulus Gellius scribit hisce verbis; *Ex insulsa Creta quispiam, ætatem Athenis agens, Platonicum esse se Philosophum dicebat & viderier gestiebat. Erat autem nihili homo, & nugarum, atque in græca facundie gloria et abundus, præterea vini libidine, ad usque ludibria Ebriosus, Is in conuiuio iuuenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ, solene nobis fuit, simul atque modus epulis factus, & vtilis delectabileque sermones cæperant, tum silentio ad audiendum perito, loqui cæptabat, atque id genus vili & incondita verborum Caterua hortabatur*
omnes

omnes ad bibendum; idque se facere ex decreto Platonico predicabat; tanquam Plato in libris, quos de legibus composuerat, laudes Ebrietatis copiosissime scripserat, utilemque eam bonis & fortibus viris censuisset. Ac simul inter eiusmodi orationem, creberrimis & ingentibus poculis, omne ingenium ingurgitabat, fomitem esse quendam dicens, & incitabulum ingenij, virtutisque, si mens & corpus hominis vino flagraret. Sed enim Plato in primo & secundo de legibus, non (ut ille nebulo opinabatur) Ebrietatem istam turpissimam, quæ labefacere, ac minuire hominum mentes solet, laudauit: sed hanc largiorem paulo, iucundioremque vini inuitationem, quæ fieret sub quibusdam quasi arbitris, & Magistris conuiuiorum sobriis, non improbauit.

Hæc Gellius. Existimo, si Bibo ille, vini acerrimus Encomiastes, nunc inter nostrates conciunculis illis vinaris insisteret, habiturum breui auditores multo plures, quàm sub signis in exercitu ad Peloponnesum milites habuerit Xerxes. Hunc sequitur nostro iudicio non incongruè, ut rebus præclare ac fortiter gestis, ita & potando Magnus Alexander. Is enim a Iosepho b Plutarcho & c Æliano testibus, omnes eius ætatis homines, potandi laude superabat, eosque qui bibendo ceteros excellebant, cum primos charos habebat, ac singularis necessitudinis vinculo coniunctos, Ferunt Promachum quendam, cum ipso conuiuantem, ingentes quatuor vini conchas exhaussisse, ob quod facinus, quasi præclarissimum esset, integra epotare dolia, diademate aureo ab Alexandro donabatur, sed crapulam vomitu canino, quadragies circiter attestante Plutarcho, eructauit, & quarto die, maximo cruciatu, inter viuos esse desinit. De eiusdem Alexandri vinolentia, his verbis sic scrip-

a L. 8. An-
tiquit. Iu-
dæarum
cap. 21.
b in vita
Alexan.
c de varia
Hist. lib. 3.
Alexand.
Magni re-
mulentia.

loco citato.

scrip-

Lococitato. scriptum extat ab Æliano. *Alexander Magnus quinta die mensis perpotauit apud Eumæum; sexta crapulam edormiuit; neq; plus eo die vixit, quàm quod surrexit, & ducibus de crastina profectioe mandata dedit, inquit, eam summo mane futuram. septima deinde die, epulatus apud Perdiccam, se rursus vino ingurgitauit, & octo dies dormiuit. Decimo quinto die iterum vino indulsit, & sequenti tempore, solito more crapulam decoxit somno. Vigesimo quarto die cœnauit apud Bagoam. Distabat à Regia Bagoæ domus, stadiis decem; post tertio dormiuit. Hæc Ælianus. Quam Alexandri Regulam viuendi, nostrates quidam ad viuum expressisse videri possunt, tamen non raro Tibicinum vitam viuant, atque alieno semper vino bibant.*

Eodem l. 2. Diotimus quoq; Atheniensis, eodẽ Æliano teste, tantus amator Ebrietatis fuit, vt in fundibulo in os imposito, sine interspirio vinum infusum absorberet. Hinc nomen promeruit. Ibidem Antiochum Regem, eo nomine commendat hic author, *Antiochus Rex cum nimio potandi studio inutilis ad regnum videretur, ipse quidem imperij titulum inanem vsurpauit, eius tamen administrationem Aristæo & Themistoni commisit.*

Alexander ab Alexandro li. 2. ca. 11. Rausius in officina. Idem Ibidem. Xenarchus Rhodius à bibacitate Metretis nomen promeruit, Heraclides Pyctes, parè in bibendo non habebat. *Alios igitur ad ientaculum inuitabat, alios ad prandium, alios ad cœnam, quibus omnibus, sine interspirio, sufficiebat præbibendo, solus. Darium quoq; Monarcham, Temulentia infamem extitisse, arguit inscriptio sepulchri, quo post obitum conditus iacuit, in qua hæc verba visebantur. Potui & multum vinum potare, & hoc probe ferre, quasi verò id magnæ virtutis esset, ac laudis.*

Idem Ibidem. Mithridates Rex, omnes cœuos bibendo superabat,

maximifq; muneribus ornabat eos, qui & ipfi po-
 nendo eximij erant, eo tantum, vt in hoc infami vitio,
 vltimus notaretur, sibi fimiles acquireret complures.

Timocreon Rhodius, nemini, prodigiose biben- *Idem ex*
 dilauit, secundus fuit; vnde & hoc Epitaphium *Plutarchi*
 ab antiquitate demeruit. *Apopr,*

Multa bibens, tum multa vorans, mala plurima dicens
 Multis, hic iaceo Timocreon Rhodius.

Aristydamas Milefius, ab Ariobartzane Rege in- *Ibidem ex*
 vitatus, vorauit omnia, quæ simul aliis conuiujs ap- *Plutarcho.*
 posita erant, & tantum vini epotauit, quantum viginti
 alijs, non impigre bibentibus, sufficere potuisset.

Phago quidã, talis Epulo fuit, vt ad mensam Im- *Lycosth.*
 peratoris Aureliani vocatus, vno die, aprum ingentem, *in Theatro*
 panes centum, agnum, vitulum, porcellum absumpserit *vite hum.*
 & Concham vini maximam insuper exantlauit; forte *vol. 1. lib. 5.*
 si Budæi doctissimi viri computo credendum, non
 minoris ea capacitatis erat, quam sit nostratibus Ca-
 dus, quem alij, sed malè vrnã vocant.

Licinius Imperator, oriundus ex Dacia, ita vino *Guido Bi-*
 epotando exercitatus scribitur, vt vinolentorum A- *turic. 116.*
 chilles plerumq; fuerit appellatus. Chrysippus Dia- *Ebriet.*
 lecticus insignis nec minori laude potator, in potatio- *Ibidem.*
 nibus dormire solebat, plerumq; crura tamen agita-
 bat, ita vt ancilla eius in probrum Temulentia dicti-
 taret: Chrysippi sola crura ebria esse.

Novellus Tricongius Mediolanensis, ad procon- *Plinius lib.*
 sulatum vsq; ex pretura euectus est, ob tres vini con- *14. Volater.*
 gios, vno impetu epotos, spectante Miraculi causa, Tibe- *l. 17. An-*
 rio principe. Est autem Tricongius mensura sex sex- *tropol.*
 tiorum.

Commodus Cæsar, in estuationibus, vastissimum
 vini

*Alexand.
Genial.
dier. lib. 5.
cap. 21.*

vini poculum epotabat, toto spectante populo, & acclamante; *Vine Caesar.* aptius forsan. *Bibe Caesar.*

Melanthius, quod alij quoq; Philoxeni, & Gnathoni Siculo adscriptitant, ea vini bibacitate fuit, *vt longiusculum, Gruis instar, collum sibi exoptauerit,* quò vini suauitatem, gula diutius sentire posset.

Caius Caligula & ipse Imperator, ad eò vini delectabatur ingluuie, vt non rarò Margaritas acetoli-
quefactas, ac vino permixtas, ebiberit.

*Pontan. l. 1.
de Temu-
lencia.
Bruson. l. 1.
ex Flauio
Vopisco.*

Bonosum, eiusdem Imperatorij ordinis, Aureliani suffragante testimonio, tantum vini potare solitum ferunt, quantum vllus vnquam mortalium. Quare in dicterium abiit. *Non vt vinat natus est, sed vt bibat.* Si quando legatos aliorum principum excipiebat, eos inebriabat, vt arcana quæuis eliceret. Hic ergò cum à Probo superatus esset, commisso prælio, desperabundus, laqueo se suspendit. Et cum à quodam, conscio eius impudentissimæ bibacitatis, rogaretur, quisnam ibi penderet? Ioco respondit. *Non homo, sed Amphora.*

*Iocus de Bo-
no Impera-
tore Te-
mulento.*

Claudius deniq; in ordine Cæsarum quintus, totus in Epicuri Philosophiam incumberebat, vt nihil magis quàm cutieulam curaret, & quoties annus vini ferax, atq; fertilis occurrebat, id vnice effectum dabat, vt dolia vino excipiendo, quàm accuratissimè pararentur. Et illud graues authores de ipso referunt, quod, cum Temulenti homines plerumq; flatibus abundent; Edicto publico (veniam dicto dabis, nolim honestas aures tuas offendisse) *inter pocula crepitum ventris exonerandi, licentiam concesserit,* & vt id nemini vitio daretur, cauerit, Edictum tam generoso Imperatore dignum, & harè potius, quàm aulæ conueniens.

*Lex à Clau-
dio Impe-
ratore Te-
mulento
lata.*

Hoc Ebrietatis nauo & integras vrbes etiam ac
natio-

ationū populos fuisse contaminatos legimus. Sy-
 nacusanorum *tantus in bibendo ardor fuit, ac studium.* 2. Politic.
 Aristotelis testimonio, vt aliquando, nonaginta die-
 rum spacio nequuerint interpellari. qua ex re Syra-
 cusanorū luxus in prouerbiū abiit. Græci in primis
 epulis minoribus poculis delectabantur, in fine ve-
 ro largissimis, idq; tantū ad excitandam vini auidita-
 tē. Non hic tangam inueteratū Germaniæ vlcus, ne
 excitato cuiusquam nimio dolore, furorem eius in-
 me concitem. Hæc ex quā plurimis, discrete le-
 ctor, vinolentorum exempla cape, ac ne in eiusdem
 vitij casses incidas, & laqueos, caue.

CAPVT III.

Femina quoq; inter dū enormes vini potatrices.

NEc hic sexus, ad sobrietatē aliās, viris plerunq;
 propensior, à bibacitatis ignominia, se nunquā
 nō custodiuit immunem. Ait enim Leuinus Lemni-
 us. *Mulieres, vbi vino assuetæ sunt, ad prodigium vsq; bi-* Lib. 2. de
baces fiunt, diuq; subsistunt, antequam temulentia suc- occult. na-
cumbant. Experientia inter Germanas doctum est; nam tura Mi-
aliquæ viros longè superant bibendo, tum vini copia, tum rac. cap. 21.
vini diuturnitate. Cuius rei vnicum saltē exemplum
hic apponam. Fide dignissimorum virorum relatu Stupenda
recepimus, in quodam Franconiæ oppido, tres mu- trium mu-
lierulas viris peregrè profectis, ad coenā cōsedisse, liercula-
earq; fessioe, quadraginta circiter vini metretas Fran- rum biba-
conicas, atq; adeò, plus q̄ vini dimidiatū cadū epotaf- citas.
se, q̄ factū ni testimoniis comprobatū foret irrefra-
gibilib⁹, imo & in publicas eius loci tabulas à senatu
redactū, ego vix creditu facile iudicassem. Sed enim
antiqu⁹ quoq; hoc vitiū mulierib⁹ insedisse, historia
rū monumenta testantur. Fescenniā quandā, prepo- Lib. 1. Epi-
nitentis temulētis feminā carpit Martialis nō in faceret. grammat.

R Ne

*Ne grauis hesternò fragres Fescennia vino,
Pastillos Cosmi, luxuriosa voras.*

**Lib. 3. Epi-
grammat.** Myrtalen quoq; non minoris in bibendo proter-
uix mulierem, ne vinum oleret, lauri folia mande-
tem, idem falsissimè arguit:

*Fœtere multo Myrtale solet vino:
Sed fallat vt nos, folia deuorat lauri.*

**Ælian. lib.
2. de varia
historia.** Cleio Fœmina Græca, & ipsa pergræcari docta
non cum fœminis duntaxat, potando certare ausa
est, sed etiam cum quibusq; viris, quantumlibet por-
tentosis bibonibus, eisq; palmam præripuit. Simili-
ter Aglais Tibicina Megaclis filia, vno prandio cho-
am pro communi siti hauriebat. Alterius demùm
meminit Lycosthenes, quæ in conuiuio quodam,
sex celebres vini helluones, & bibendo primùm æ-
quauerit, & omnibus deinde superior euadens, pal-
mam Temulentix absportauerit.

**Theatri
vir. hum.
vol. 1. lib. 5**

Sed quorsum hæc exempla, tum isto tum præcedē-
ti capite in medium producta: vt imiteris? abfit --
Hoc Dii malum pessumdent, inquit ille apud Plau-
tum. Cur ergò? vt à tanta bibacitate absterrearis. E-
go sanè si liceret, optarem, huiusmodi perditores
atq; perditrices vini, vt potus viliori precio haberi
posset, ad illum Arcadiæ fontem Clitorium mitti,
de quo Ouidius.

**In Mostel-
laria.**

**15. Meta-
morphos.**

*Clitorio quicumq; sitim de fonte leuârit,
Viina fugit, gaudetq; meris abstemius vndis.*

**Pharmaca
quibus qui
abstemius
reddatur.**

Vel medicato quoque vino porrecto, ab hac vi-
norum vastatione deterreri. Docent enim medici,
vino in quo tres anguillæ sint emortuæ, item no-
ctuæ quis mediocriter elixatis, & cū serpentis lebe-
ride porrectis, abstemios reddi; quæ omnia nō citra
iocū hîc addita velim, licet ea Medici sua non carere
efficacia ferant. Nisi enim virtutis amore ab Ebrie-
tatis

uis vitio quis destiterit, malus erit is puteus, in quē aqua inuehenda.

CAPVT IV.

Magni Bibones, qui sumpto licet copiosissimo vino, non tamen inebriantur.

Sunt qui ex largissimo quantumuis potu vini nesciant tamen Ebrietatem. Inauditum est Bonosius, cuius supra quoque meminimus exemplum, ē vita Probi Cæsaris, apud Lampridium, excerptum. Is tantum bibere valebat, quantum nemo hominū alius, & absque vlla quidem inebriatione. Quare & *Bonosus cur Amphora dicitur?* Amphora pendens dieterio conuenienti nuncupatus est, cui suspendio se necasset, eō quod sicut Amphora ad summum vsque vino repleta, non efficitur Eborajita nec Bonosus.

De Cicerone, Marci Tullii filio, tradit ex Plinio *In officina* Rauisus, quod vno haultu sextarios duodecim, biberet, id est, iuxta Budæi subductionem, libras vini 20. non tamen vllam mentis aut capitis turbationem sentiret. Quendam insuper helluonem memorat Suetonius, qui coram Tiberio propinante ipso Imperatore, *In Tiberio* Amphoram, quæ est circiter octoginta librarum mensura, promptissimè biberit, absque tamen Ebrietate. Tales non paucos & nostra Germania fert. Nec opus peregrinis Exemplis vti, ad delectum domestica suppetunt. *Ratio cur nonnulli tantam vini vim absque eo quod inebriantur, ferre possunt.* Causam huius prodigii petis. Quantum ex Medicæ artis ea licet in palastra planè rudis, principiis assequor, hæc est. Nā in hisce natura non procedit per vim digestionis, ad venas & alias partes nutriendas, sed tanta mole ac potere grauata, transmittit statim vini potum, ad latas ventris vias *& meatum.*

R. 2 & meatum.

& meatus vrinx, & sic sine turbatione capitis, merum, prius quàm exhalet, abscedit.

Nonnulli copiã vini q̄ ingesserunt, de industria iterũ egerũt, hinc nõ inebriatur. Quĩ id fiat rogas? Vinum eructant, antequam in stomacho benè calefiat, nondũ verò calefactũ, expirare fumos non potest.

Hos certè, qui tales sunt, robustissimo & ferreo quasi stomacho oportet esse, qui tantam naturalis caloris oppressionem, vel aliquantisper tolerare queant. sed plerunq; talibus, inopinata mors vitæ vsum eripuisse legitur. Exemplum eius generis commemorat Plutarchus. *Nam cum Alexander bibendi quoddam certamen instituisset, quidam inter duos celebriores potatores, victor, in conspectu Regis exhausit vini choas seu congios quatuor, sed paulò post interit.* Quo eodem medio, multi persæpè vitam sibi eripuerunt. Vt ego demirer, Magistratum, huiusmodi hominũ monstra tolerare, quib⁹ tamè irascès Deus, per Prophetã dixerit. *Va qui potentes estis ad bibendũ.*

Huiusmodi bibones persæpè subita morte pereunt. In vita Alexandri.

Isaia. 5.

CAPVT V.

De iis qui ne bibendo inebrientur, præsumptis antidotis effectum volunt.

HAbent hoc quidam in secretis, contra Ebrietatem, potandi palæstram ingressuri, vt ante conuiuium, vel Thyrsum brassicæ crudæ comedant, vel rapam præmandant itidem crudam. vel oleum bibant, vel panis bucellã sumant, ex aqua, ipsa superbibita. Sedatur quippè crapula brassicæ succo, nam eius humores discutit, & partim ad aluum deicit, partim, qui vinosi sunt, & desuper natantes, detrudat ad vesicam. Cuius antipathie vini cum brassica, causam ab illis petas, per me licet, qui herbarum vires scrutantur. Consentaneum sit, cum brassica in

Remedia Ebrietatis dispulsiva. Brassica cruda ex aceto.

rimetis sata, ut à vinitorib⁹, Franconia: incolis audi-
 ut, non raro, ipsas tabefaciat vites, liquori quoq; vi-
 tium, vino inquam, ut diximus, aduersari, ut humo-
 res ab ipso generatos fugere ac propellere possit è
 corpore. Qua de re sic Cato. *Vbi vales, inquit, in cõui-
 uio multum bibere, largiusq; cœnare, libenter ante cœnã*
comesio crudam brassicã ex aceto. Et item vbi cœnaueris,
alia quinq; folia; reddet te, quasi nihil ederis, & crapulã
dissipabunt omnem. Et ut meam, hîc, ipsi Catoni cen-
 suram apponã, non loquitur vir grauissimus de be-
 stiali illa, quæ apud multos viget, ingurgitatione; sed
 de liberaliori quodam potu vini, qui etsi modum non
 omnino excedat, naturæ tamẽ sit, per excessum qua-
 lis qualis ille sit, inconueniens & nimius ut crapulã
 generet. Hoc enim *crapula* differt à *Temulãtia*; quod
 hæc mentem tentet, & quatiat, vndè Temetum di-
 citur putant, quasi tentans mentem; Illa verò mente si-
 bi constante, dolet, ac turbat ventrem. Alia Plinius
 affert remedia. *Violæ* inquit, aut portatæ, aut capiti
 impositæ, *Ebrietatem* fugant. Et *Amerhistus* super *umbi-
 licum* positus, vini vapores discutit.

L. de re ru-
stica.

Crapula
ut disse-
rat à Te-
mulentia.

Violæ.
Histor.
nat. lib. 21.

Genial.
Dier. lib. 5:
cap. 21.

Lupini, Ci-
trum. Api-
um.
Oleum &
Sal.

Rosarij
Theologie
par. 2, tit.

Alexander quoq; ab Alexandro, sic scribit. *E-
gyptiorum mos traditur, ut familiarib⁹ cœnis, brassicam*
presumat prius, eo Edulij gẽere Ebrietatẽ discuti rati, quã
Cato olerib⁹ praposuit cunctis, ita ut manẽ illã esse oport-
teret, ieiunium. Nonnulli Lupinos, Citrum, & Apium,
quod & Ebrietati, & veneno prodesse, velut antidotũ
præcepere. Græci vero madentes, oleo perungunt & sale,
qui etiam ante reliquas dapes, salem, velut amicitie sym-
bolum, hospitibus apponunt. Sicut & Romani lactucas,
quod Ebrietatem discuterent. Pelbartus Themisuari-
ensis, doctissimus Theologus hac de re hæc tradit.
si corona ex Apio facta, in capite gestetur, Ebrietatem

de proprie herbarum. Apium & Crocus. Lib. 2. de occultis naturæ miraculis, cap. 17. Amygdala amara, nuclei pomi Persici, a. g. eiusdem arboris folia. Absinthii pontici, & nux muscata, & a

ex parte censetur prohibere. Ibidem: Qui crocumbunt liquidum prius, crapulam non sentiunt, & Ebrietati resistunt. Corona quoque ex croco, capiti imposta, Ebrietatem discutiunt. Addit plura Levinus Lemnius hisce verbis: Inter hæc, quæ vini vim frangunt ac propulsant, amara refero, & quotquot humores aquosos per urinam expurgant. Hæc enim ratione effici solent, ut aliò quàm ad caput, sumi deferantur, ac vinum vel nas subire prohibeatur, exiccante etiam amarore humiditatem. sic amygdala amara id efficaciter præstant, quina senave, ante cœnam assumpta: Persicorum quoque nucleis, parem cum iis effectum obtinent, & foliorum Persicæ arboris, expressus succus, ieiuno assumptus, Cyathi mensura, qua facultate pollent, & Absinthii Pontici dilutum, ac nux muscata: hæc enim omnia meatus recludunt, ac per vias laxosque efficiunt, quemadmodum & olei ex oliuis expressi, aut sesami semine, sextans, hoc est, unciæ duæ, antelucano haustæ; lubricam siquidem reddidit aluum, meatusque urinarios dilatat, sic, ut liquor corpori non inhaereat, sed continenter defluat, modò, ne quis esculentis ventriculum plus satis oneret.

Excusat se author, dicens rationem cur hæc addiderit?

Cur hæc, obiectabit nasutulus quispiam taxator, cur inquam doces homines ad bibendum satis ex se propensos, quomodo multum bibere possint? Annon hoc est oleum camino addere? currenti calcar iniicere? Non est: Nec quis existimet, ansam ministrare me, aut fenestram aperire, ad nequitiam, cum hoc potissimum sit in votis, ut homines aut moderatè bibere consuecant, aut si occasio incidere, ut paulò largius sit bibendum, (nam ut habet proverbum, sacra hæc non aliter constant) ne defint adminicula, quibus tantum malum, quod cor-

pori, ut animæ damna taceantur, illatum plerunque
idemus, propulsari possit.

De brassica verò, de rapa, amygdalis panistq; buc-
cella, & omnibus iam recensitis temulentia dispul-
sibus remediis, quidquid ab aliis sentiatur, si ad susti-
nendam poculorum euacuationem, quam bibones
nostri magnæ sibi laudi ducunt, & non ad medican-
dum valetudini applicata, vsurpentur, summa us
inest iniquitas, cum sanitatis media, Ebrietatis in-
strumenta esse cogantur. Quisquis ergò id fecerit,
atq; creaturarum vsum à Deo inditum, sic inuerte-
rit, id non feret inultum.

CAPVT VI.

*Varia Temulentorum sectæ &
societates.*

Sicut ii, qui studium virtutis profitentur, vnani-
mi voto, colligatis animis quasi, arctam, ac certis
quibusdam Regulis complexam, vitæ societatem
ineunt, ut in superandis rerum difficultatibus, alter
alterum iuuet, alter alteri solatio sit, flante ac reslan-
te fortuna, atq; omnes tandem optata metâ potian-
tur: Ita & ii, qui vino indulgent, & commessationi-
bus, plerunque sibi similes aggregant, quibuscum
certis potandi legibus, vitam in popinis terunt. Et
sectæ quidem tales, diuersæ, in omnibus ferè locis
inueniuntur. nos aliquas tantùm, tum antiquas, tum
nouas recensēbimus, atq; explodemus.

Commemorat in primis sanctus Augustinus, A-
fros suo tempore, agminatim solitos, in honorem
Martyrum, agitare primū honesta ac licita conuiuia,
quæ modestiæ fines non excederent, postea verò, ut
progressu tēporis omnia plerūq; in deteri⁹ vergunt,
R 4 dege-
temporibus D. Augustini, potitantium ad sepulchra SS. Martyrum.

*Epist. 64.
ad Episco-
pū Aure-
lium.*

*Sectæ te-
mulentorū*

degenerasse ad nefarium luxum, & largius potandi libidinem, arbitantes, bibendo, sese summum sanctis honorem impendere. *Comessationes* enim, inquit, & *Ebrietates*, ita concessa ac licita putantur, ut in honorem etiam beatissimorum Martyrum, non solum per dies solennes, quod ipsum, quis non lugendum videat, sed etiam quotidie celebrentur: quæ scelerata, si tantum flagitiosa, & non etiam sacrilega esset, quibusconque tolerantia viribus sustentandam putaremus. Et paulò post: Sed feramus hæc, in luxu & labe domesticis, saltem de sanctorum corporum sepulchris, saltem de locis sacrorum, de domibus orationum, tantum dedecus arceatur. Hanc quoque, ad sanctorum sepulchra epulandi, ac bibendi consuetudinem viguisse, conqueritur D. Ambrosius, & acerrimis eam reprehensionibus confossum, detestatur hisce verbis: *Et hæc vota ad Deum peruenire iudicant, sicut illi, qui calices ad sepulchra Martyrum deferunt, atque illic in vesperâ bibunt, & aliter se exaudiri posse, non credunt. Ostultitiam hominum, qui Ebrietatem sacrificium putant, qui existimant, illos Ebrietate placari, qui ieiunio passiones sustinere didicerunt. Quotum quæque enim nouimus, de conuiuio intemperantia, ad tormenta venisse? Hæc Ambrosius.*

*Serm. 232.
de Temp.
qui est 2.
de Ebrietate.*

*Alia Rusticorum
Temulentiorâ seclâ.*

Aliam deindè refert Augustinus, inter rusticos iniri solitam, quasi bibendi lectam, quæ apud modernos quoque interdum reuiuiscit. *Et illud, quam lugendum & erubescendum est, inquit, quod dicuntur aliqui rustici, quando aut vinum habuerint, aut alia sibi pocula fecerint, quasi ad nuptiale conuiuium, ita ad bibendum, vicinos vel proximos suos inuitare, ut eos per duos aut quatuor dies teneant, & nimia ebrietate sepe-*
liant,

lin, & tamdiu ad domos suas, de illa lugenda potatione non redeant, donec omnem potum, quem ille, qui eos invitauerat, habuit, perexpendar. Et vnde se vel per duos aut tres menses, cum omni familia sua, rationabiliter reficere potuisset, duobus aut quatuor diebus, intoleranda & erubescenda bibitione consumat. Videat hic, qui volent, annon appositissimè loquatur D. Augustinus ad nostri temporis Rusticorum Encaniam luxum, quem, quod ciues etiam, ac nobiles, magno facultatum dispendio complectantur, quotidiano docemur experimento, vt apud plerosque fera in fundo parsimonia, reducto errore calculo, amplius emendare non sinat, nec ferè quisquam illorum sapit, donec quod Persius ludit, eueniat, donec, inquam, deceptus & exspes,

Ne quicquam fundo nummus suspiret in imo.

Quintus Curtius de Alexandro magno refert, eum per seipsum poculorum Gymnasia quædam instituisse, & qui omnium fortissimè in cyathorum conflictu se gessisset, præmiis exornasse. Eam quoque ob causam, victorem Protarchum, in potando strenuissimum Athletam ab eo talentum auri accepisse, sed viduo post, crapula enectum, interiisse. Hæc de veteribus.

*Lib. 5. eius
vita.*

*Alexandri
Magni
gymnasiū
potandi.*

Nouæ temulentorum societates, veteres illas, morum turpitudine, longo post se interuallo relinquentes, tot sunt ferè, quot oppida, imò quot tabernæ. Et quid attinet omnes declarare? Communiore ergo tantum, quæ pluribus in locis vigent, istic leuiter tangendæ.

In primis, latè patet illa, quæ appellatur Antonianistarum, ac plures Germaniæ vrbes peruasit. Conspicuum habet atque Primsipilum, Non sanctum illum Antonium, de quo S. Hieronymus scribit, per-

*Societas
Antoniarum
potatorum.
In eius vi-*

In Philip-
pic. orat.

petuò vini vsu abdicato aqua moderatissimè victi-
tasse; sed *Marcum* illum *Antonium*, quem Cicero
commemorat, eximium fuisse potatorem. ac semel
toto Romano populo spectante, cum esculentis fru-
ctis reuomuisse vinum, quod copiose abligurierat.
Patris itaq; non degeneres filij vestigijs inhaerentes,
vomendo, ructando, poculum exhaustum pulsando,
aliasque mille ineptias, inutilissimasq; gesticulatio-
nes exercendo, Antoninos mores exprimunt
quod & notasse videtur Satyricus.

Iuuenalis
Satyra. 3.

*Si benè ructauit, laudare paratus,
Si trulla, inuerso crepitum dedit aurea fundo.*

Secta deal-
batorum
vini:
Wein-
bleicher.

Memini, me alibi sectam quandam temulentor-
um reperisse. qui *vini Dealbatorum* nomine, vulgò
Weinbleicher/gloriarì solebant. Horum Schola hisce
constabat legibus (non, vt opinor, à Lycurgo, ve-
rum quod factò consentaneum magis, à quodam
Epicuri de grege porco, latis,) vt è numero assiden-
tium vnus, ingens, rubeo vino impletum vitrum, ad
medietatem epotet: tùm albo iterum id merore-
plet, & ad medium similiter, iteratò exhaurit, tertio
idem facit, ac quartò, sæpiusq; ac tam diu, quo ad
totum in vitro vinum albescat. Idem omnibus per
ordinem præstandum incumbit. Potius eos dixerit
vini vastatores, quàm *dealbatores*.

Secta orga-
nistarum
vini.

Ac ne ineptis potatorum desit quippiam, com-
plures reperti sunt, nonnullis in locis, qui *vini orga-
nistas* sese nominant. Horum ordo hisce continetur
moribus. Statuunt sex, octo, pauciora, plurauè pocu-
la, aut vitra, in abaco, quorum alterum, altero sit gra-
datim altius, instar fistularum organi. Tùm (egre-
gij scilicet homuli,) à primo incipiunt, ordineq; suo
epotant omnia, ac socio propinât vicino; is ad idem
obligatur, atq; adeo omnes per gyrum, ni à symposio
exulare velint, aut vapulare.

Vidi alios quoque, qui ubi bonum quendam, ac fo-
 brietati addictum virum, qui se inebriari non facile
 paratur, in casses incidisse cernunt, promittunt qui-
 dem ei liberam, quantum lubet, bibendi licentiam,
 negantque, se quicquam propinatuuros, ac fidem præ-
 stant. Sed alio bibendi stratagemate, eum callidissi-
 me aggrediuntur. Locant in medio multæ capa-
 citatis craterem, Et vnus, qui symposij caput est,
 infit. *Quisquis amat, quisquis sanam vult Imperatori-
 am aut Regiam Maiestatem, hunc vel illum ducem, ac
 principem, hoc poculum exhauriet. Quisquis capita-
 lis, ac iuratus alterutrius vult haberi hostis, Omittat.*
 Atque ita nolens volens quis, ad effugiendam ca-
 lumniam, bibere cogitur; quod neququam tamen
 fieri oporteret, sed quiduis potius tolerandum. In
 plerisque demum nuptialibus ac solennioribus con-
 uuijs inueniuntur quidam, qui vnà congregati, v-
 nam mensam, quàm *scurrarum* vocant, occupant;
 & qui inter epulandum, omnium impudentissimas
 edunt scurrilitates, is caput, salutatur, atque ipsorum
 princeps. Quæ praua consuetudo, quantum ad cor-
 rumpendos luueniles animos, qui spectatores ad-
 sunt, momenti afferat, incredibile dictu est. Quam-
 obrem à Magistratu coerceri, ac grauer puniri ta-
 les, æquum esset.

Nemo tamen dicat, me honestam amicorum
 consuetudinem ac familiaritatem, vbi exhilarantur
 aliquantulum animi, modestiæ tamen infra limites,
 improbare. Immo suaferim. Atque hæc de Bi-
 bonum sectis. Tu si plures noueris,
 huicce apponito, per me
 licet,

*Secta epo-
 tantium
 ingens pro
 sanitate
 totiuum
 poculum,*

*Secta scur-
 rarum.
 Quisquis
 Tisch.*

*Malè agi à Magistratu tolerante quosdam per-
petuos belluones.*

E Leganter admodum, ac sapientissimè, de Regi-
bus & omni Magistratu, Hesiodus scribit:
τὸνεκα γὰρ βασιλῆες ἐκέφρονες ἄλλοις,
βλαπτορμύοις ἀγορῆφι μετ' ἄγροπα ἔργα τελέουσι.
*Hac vna Reges olim sunt sine creati:
Dicere ius læsis, iniustaq; tollere facta.*

*Magistra-
tus officium
quod?*

Et quid iniustius, quid iniquius temulentia? quid
bonum tam publicum, quam priuatum infestatae
lædit vehementius? quid euertit florentem Rerum-
publicarum statum sæpius? Quod cum ita sit, mag-
noperè sum admiratus haud rarò, eorū, qui ad Rei-
pub. gubernacula sedent, in tolerandis quibusdam
ad helluandum quasi natis hominibus, licentiosam
indulgentiam, quorum vita nihil est aliud, quam
κοινὴ βιάζεσθαι, ac perpetuò vinariis in gurgustis ac
lustris latitando, aleis ludere, epulari, perpotare. Vir-
de quam infinita in ipsam Rempub. damna redun-
dent; quot scelera ac flagitia pullulent, vel nocturne

*Dilapida-
tio faculta-
rum, & a-
lia mala ex
hac Magi-
stratus in-
dulgentia
fluunt.
Deut. 21.*

Canon. 46.

*Magnū malū ebrietatis, vnde omnia vitia pullulāt, modis
omnib. precipimus cauere, & qui hoc cauere noluerit, ex-*

com-

communicandū eum decernimus, vsq; ad emendationem
 regnā. Iam verò impunis regnat vbiq; temulentia.

Scribit Alexander ab Alexandro, veterib. ita exo-
 lum fuisse temulentiam, vt grauissimis eam pœnis

Republica profligarent. Quintus Coponius, quod

vinum amphoram ei miserat, cuius suffragio Magistratum

petebat, ambitus fuit condemnatus. Proditurq; memo-
 ria Egnatius Metellus, vxorem, quod vinum biberat,

fruste necasse. Et Cneus Domitius, mulierem que visa est

plus vini bibisse, quam valetudinis causa deceret, dote

multasse. Et inferius paulò: Apud Locenses, Seleu-
 cus, vinum vsque adeò auersatus fuit, vt etiam egrotis

dari inhiuerit, cavitque, vt qui vinum biberet, capite

laerer. Et Pyttacus Mytilenæus Temulentos si quid

deliquissent, duplici pœna multandos curauit, vt

formidine supplicii promptius à vino abstinerent. Quæ

omnia annon modernam facilitatem arguunt?

Quid enim gladius, quid fasces magistratui, si ma-
 lum, si hoc inquam tantum malum punire nolit?

Fit hac indulgentia, vt vbiuis locorum popinæ, ac
 tabernæ, in ciuitatibus atque oppidis instituantur,

imò & integræ quasi vrbes, atque oppida, in popinas
 degenerent, vt in ea ille Diogenis iocus, non imme-
 ritò quadret. Is enim cùm in Maronia potaret cum

quibusdam, iactabat se posse scire, ad quem locum
 ciuitatis, spectaret vultu, etsi tecta velataque facie

ipsum ducerent, & cum obuelato vultu, ita circum-
 duxissent, rogassentq; quò spectaret? Ad cauponam

inquit, idq; sæpius cùm iteraret, illi contrà; caupo-
 nas nò esse, attestabatur, imò cauponas aspicio, in quie-
 bat. Quid enim omnes, ô Muronii ciues, vestra ciuitatis

domus aliud sunt, quam cauponæ, qui nimum licenter,
 totos dies ac noctes, impunè potatis?

Tole-

Genial.
 dior. lib. 3.
 cap. 11.

Diog. La-
 ért. in eius
 vita.

Diogenis
 iocus.

Non toleranda remulencia.

Tolerandum, aiunt, hoc vitium; nimis est inueteratum, nimis vulgare. Quid? tolerandumne? Et ita tolerandum, vt propria tandem vineta cædat, atq; ipsam Rempub. sceleribus impleat? Ego verò nescio, vt candidè fatear, quod sentio, quid hic Deo responsuri sint ij, quorum curæ, boni communis ratio, est commissa.

Stabler. orat. cæcher. b. de 7. pecc. capital.

Age verò, si seueritatem huic vitio non placet adhibere, saltem aliquid facitote, ne ita continuè à quibusdam exerceatur. Quid enim minori labore profectari possit, quàm quod à doctissimo quodam viro suadetur? Si vt in Hispania propter heresin supplicio affecti, ita apud nos, qui ex Ebrietate, aut repentina, aut violenta aut fortuita morte, saltem infra vnum annum, aut alterum sublati sunt, in Catalogum redigerentur, & cuiuslibet celebrioris ciuitatis Magistratu, & publicè depicti conspicerentur, esset contra Ebrietatem præclarum remedium. Cui consilio & ego manus porrexerim lubens, quando aliud impetrari non potest.

CAPVT VIII.

Iudicium de tabernis ciuicis, quas alicubi nominant bibitorias.

Diuersoria itinerantibus necessaria.

AD vsum humanæ vitæ opus esse tabernis, nemo non videt, nemo negat; nam vt peregrè abeuntium commoditati consuleretur, statuta certæ quædam à maiorib; diuersoria, vbi impensa sua, cibo potuq; affatim quisq; refecti, debilitatas itinerum molestias, recolligerent vires, atq; corporis facultates. Hæc nos viatorum diuertacula, nullo modo carpiamus, imò, vt Reipublicæ utilia, ac pernecessaria commin-

endamus, ac suademus insuper, vt ciuitatum, op-
porum, ac paganorum praefecti, eam vnicè curam
gerant, vt omnibus, quæ ad victum necessaria sunt, a-
bundè instructa, pro itinerantium libitu, cibum po-
nunt, iusto precio liberaliter exhibeant.

Tabernas illas vinarias petimus, quæ in vrbibus
ac ciuitatibus primùm erant, ad externorū transe-
untū vsum destinatæ; sed vt omnia temporis fluxu
in peius abeunt, ita & hæ tabernæ, ab incolis magno
concurſu frequentari cœptæ, in variorum officinas
flagitiorum degenerarunt, apertissima maligni Dæ-
monis fraude. Sicut enim auceps auicularū ingen-
tem numerum in vnum pellicere, atq; congregare
locum satagit, vt eas facilius reti implicatas capiat:
sic ille, quàm plurimos in vinarias popinas allicit, vt
inectis tentationum laqueis, eos ad peccandum fa-
cilius pertrahat. nec vano labore, aut irrita impen-
sa. Credibile est, ab huiusmodi Symposiis, è centum
paucos euasisse, qui cum Psalmista verè gloriari po-
tuerint, *Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* *Psalm. 123.*

Taberna-
rum vsum
in ciuita-
tibus.

Simile.

Hic potus excessu mergitur: ille obscenis verbis,
aut turpibus cantilenis, aut lasciuis gestibus atque
aspectibus, ad libidines inflammatur; hic alea-
rum lusu sua prodigit: ille turpiter scurris ac ga-
neonibus effusè donat; alius ira excandescit, rixas
ciat, blasphemias & conuicia iacit, verberat, mor-
det, vulnerat, occidit, proximi si non vitam, sal-
tem famam linguæ gladio. vt hæc conuenticula, non
immeritò *Dæmonis quasi decipulas ac nassas* vocare
possis. Imò & verè: hoc Domini per Prophe-
tam est verbum. *Quia inuenti sunt in populo meo* *Hierem. 3.*
Impij, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes &
pedicas, ad capiendos viros. Sicut decipula plena
auis.

Psalm. 123.
*In taber-
na fieri
consuetæ.*

Hierem. 3.

auibus: sic domus eorum plene dolo. Et mihi quidem hac in re Dæmon simiam Dei videtur agere velle. Cultum suum ac latriam, Deus, in ædibus ad hoc fabricatis, exigit; Dæmon consimili ratione, id, quo maximè delectatur, & quo præcipuè homines ipsius obsequiis deuincti, miseram peccati seruitutem profitentur, in tabernis huiusmodi vinariis, pro libitu assequitur.

Hæc & antiquos Romanos, gentilitatis superstitionibus licet intricatos, non obscure deprehendisse vel indè clarum est, quod vt Alexander ab Alexandro refert, creatis ædilibus voluerint vt populus omnes illic tollerentur, quod eæ magnum detrimentum Reipublicæ progignerent. Testatur quoq; Xiphilinus Claudium Imperatorem, omnes delicias quæ fuerant Caij Caligulæ temporibus introductæ, sustulisse, quin etiam cauponarias officinas, vbi confluere solebant, ad luxum iam assuefacti ciues, euertisse, quod omnis nequitia lustra, Tabernas esse dicitur. Cuius si vestigijs, nostrarum quoq; Rerum publicarum administratores ac Duces insisterent, latissimè vaganti, commune bonum, exitio, liberatum essent.

Lib. 4. Genial. dier. cap. 3. In vita Claudij Imper.

Oblocutio remulorum ciuium, eiusque repulsa.

Atqui nimium morosè nobiscum ages, inquit vini depopulatores, si omnes quoq; tabernas ciuicas exterminare velis, vbi hebdomatim conueniunt & honoratiores aliqui è toto numero, mutua inuicem conferunt colloquia, ac potantes, laxant à curis parumper animum. Id à nostris dimanasse maioribus accepimus, qui si mali quippiam hinc imminere posse Rebus publicis animaduertissent, haud dubiè tantam malorum ansam, ad posteritatem non transmississent.

Non improbantur

Contrà sic me tueor, Eas non improbârim, dummodò

modo absit abusus, non nimium crebra sint illa cō-
 tenticula, absit luxus omnis, & alearum nimia licē-
 tia: procul sint blasphemix omnes, & rixæ, & quid-
 quid honestatis pulchritudini atq; dignitati aduer-
 satur; tūm, ne festorum dierum sancta solennitas,
 nunquam violetur: quæ si adsint cōditiones, permit-
 tendum haud dubiè, ut interdum ciues conueniant,
 mutuoque congressu, mutuam vitæ societatem &
 concordiam nutriant, atq; stabiliant.

omniud
 taberne
 Ciuica.

CAPVT IX.

De abusu, tot poculorum aureorum atque argen-
 teorum, tam diuersis, ac portentosis formis.

Placit illud Alexis Græci Comici:

Ἐγω γε τῶ τὰ δ' εἶοντ' ἔχαρ' ἔρω:
 τὰ πρὸς πῖλ' ἄμισθῶ. τοῖς ὑπὸ βαλλασι γὰρ
 τὲς ψιῖ ἄλλ' ἔνεσι, πολυτέλεια δὲ.

Habere cupio vita quibus ipsa indiget:
 Odi superuacua. Voluptatis etenim
 Nihil his inest, sed sola sumptuositas.

Ex Heinri-
 co Stepha-
 in sentent.
 comic. Græ-
 corum.

Quod sanè spectauit olim antiquitas, simplicissi-

nis aut figulino, aut tornatili opere, è cornu lignovè
 fabrefactis bibens poculis, quibus deindè vitrea
 successère ac Murrhina, paruo sumptu, nullo luxu:
 De utroq; genere liquet è scriptoribus. Et in primis
 Plinius. Maior pars hominum, inquit, terrenis utitur
 vasis. Et alibi huius generis laudat Samia & Aretina.
 Cui & Aufon. de Agatocle, Siciliæ Rege suffragatur.
 Fama est fictilibus cœnasse Agathoclea Regem,
 Atq; abacum Samio sæpè onerasse luto.
 Et Martialis in Apophoretis:
 Aretina nimis ne spernas vasa monemus:
 Lautus erat Tuscis Porsena fictilibus.

Quæ &
 qualia in
 usu anti-
 quitus po-
 cula.

Lib. 33. c. 19

Lib. 35. c. 10

S Cele-

Celebrat idem Poëta, pocula Saguntina, ex Hispaniæ oppido Sagunto apportata.

Sume saguntino pocula facta luto.

Lib. 6.

De corneis quoque poculis, apud authores est mentio. Narrat Xenophon, dum Cyrus in Asia militaret a pud Paphlagones, eos tantum corneis usos fuisse Cyathos.

Cantharos ligneos in usu fuisse, subindieat Virgilius Silenum describens. —

Et procul attrita pendebat Cantharus ansa.

Insigni verò artificio elaborata, idem recenset Toreumata, preciosisq; exsculpta Emblematis,

Ecloga. 3.

--- Duo pocula ponam

Fagina, celatum diuini opus Alcimedontis,

Lenta quibus torno facili superaddita vitis,

Diffusos, hederæ vestit pallente, Corymbos:

In medio duo signa, Conon; Et quis fuit alter?

Descripsit radio, totum qui gentibus orbem,

Tempora quæ messor, quæ curuus arator haberet,

Et vicissimâ Dameta subiungitur:

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit.

Et molli primum est ansas amplexus acantho,

Orpheaq; in medio posuit, Syluasq; sequentes.

L. 36. c. 26.

Successere his quoque vitrea, Crystallina, & Murrhina. De vitreis Plinius hæc habet.

Vitri temperamentum, ut flexile esset, Tiberio principe excogitatum fuit, sed quod derraheret auri & argenti metallis, precia, eius officinæ sunt obolata. Tandem denuò reperta vitri arte Neronis principatu, multi-

Satyra 6.

ci calices duo sestertiis sex millibus venundati. Potesan ob operis nouitatem. de vtrisque sic Iuuenalis.

Grandia ponuntur Crystallina, maxima rursus Murrhina.

Et Martialis quoq.

lib. 3. Epi-
gram.

Opimianum Morionibus Neclar

Chrysellinisq; Murrhinisq; propinat.

Non negauerim tamen in Regum ac principum Lib. 1.
saltem conuiuus, antiquitus quoq; adhiberi solitos, *Aeneid.*
crateres paterasq; ex argento & auro, Quod inuif-
se videtur Virgilius in conuiuio Didonis--

Crateres magnos statuunt & vina coronant,
Subditq;

-- ille impiger hausit

Capitoli-
nus & Xi-
phylus in
Gallieno,

Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.

Vndè & Historici tradunt, Gallienum Impera-
torem, aspernatum vitri pocula, aureis semper bi-
bisse.

Hec licet ita sint, non tamen tam multa & varia,
totq; formis distincta, passim apud omnes, imò neq;
inter principes viros visebantur, sed ad vsum tan-
tum bibendi efformata, nihil præter Cyathorum ac
Scyphorum speciem referebant. Ipsam antiquita-
tem appello, quæ si nobis aliqua reliquit pocula, ei-
us quod dico, indicium præbet ac firmamentum.

Sed quid de exulcerato hoc sæculo querar? Ita *Varia po-*
ab hominum memoria creuit Ebrietatis vsus, & *culorum*
potationum infamis exercitatio, ac talis stultitia *monstra*
multos inuasit, vt nesciant ineptos satis calices ex- *nostro sæ-*
cogitare, quibus suam prodant amentiam. Cyathi *culo.*
plurimum schematum non sufficiunt, noua subindè
excogitata delectant. Atque vt vno fasce plurima
complectar, bibitur hoc lasciuo opere, diuersa ma-
teria metalloq; conflatis ac paratis, ex vuis, pomis,
pyris, vtriculis, calceis, oereis, libris, atramentariis,
bombardis, cornibus, Morionibus, Rusticis, Venä-
toribus, vris, ceruis, afinis, equis, porcis, catis, Gallis

§ 2 Gal-

Gallinaceis, & mille aliis delirantium temulentorum adinuentis.

*Varie in
fingendis
poculis in-
eptiæ.*

Præmagnos alii, vario artificio crateras conficiunt, quos gemmis adornant, variis coloribus in z-mulationem rosarum, liliorum & virentium citriorum, vel smalto, quod hodiè vocant, eadem gemmarum loco appingunt. Vsurpant alii auratos calices absque pede, vel pyri instar vel campanæ, vel etiam virginis, vt fisti in mensa nequeant, quò celerius per orbem ebibantur. Et quæ maior scurrilitas? inuenias plurima, cum adnexis quibusdam rotalis, per fistulam, flatu impellendis, ita vt tamdiu volutur & rotentur, quàm diu in poculo exinaniendo laborat potator: Nam si prius cesset rotæ flexus, iterandi eiusdem poculi pœna, mulctatur. Et ne plura enumerando sim longior, dolendum est, ac multis deplorandum lachrymis, tot vanos sumptus, in eiusmodi, quas recensuimus, vanitates impendi, quæ aliàs magno æterni præmii scœnore aut pauperum inopiæ subleuandæ, aut Deo dicatis domibus, potuissent erogari. Et hunc ergo luxum, magistratui abrogandum trado.

Isthic quod superest, vnumquenque Christianum Diui Ambrosii verbis compello: *Non seducant te aurea vasa atque argentea. Habemus & nos thesaurum in vasis fictilibus: vas hoc fictile est, sed in eo thesaurus Christi: Aureum est vas illud, sed in eo venenum mortis, venenum ebrietatis, venenum libidinis.*

Lib. de Helia & ieu. c. 25.

96 (?) 96

CAPVT X.

An benè faciunt, & cum laude, qui nimii potus vsum, ad certam ac temperatam mensuram, iureiurando aut voto, vel obligationis alio vinculo sibi adimunt.

Quorundam arbitrato, qui corrupto, quo solo vigent iudicio, omnia quæ iuxta rectæ rationis ductum ac normam fiunt, deprauata iudicant, & inequali, quod aiunt lance, ponderant ac metiuntur, illaudatum fertur & culpabile, si quis nimium ac superfluum potum, aut eiuret, aut voto quopiam emisso, ab excessu omni se immunem reddat.

Verùm, vt meam ego prodam sententiam, pestifero cœcutiunt errore, deceptique temulentix studio, tùm se, tùm alios fallunt. Quis enim id, quod occasionem vel minimam ad virtutem importet, meritò reprehendendum censeat? Atqui hæc iurata, aut voto promissa superflui potus abscissio, ad sobrietatis atque abstinentiæ dignitatem, facillimam aperit viam, eamque per se iis, qui Temulentix sunt assueti salebrosam atque asperam, complanat quodammodo, ac iucundissimam reddit. Nam qui te iureiurando Temulentiam abiecit intelliget, quod aliàs non omisisset, ad nimium potum vini author tibi vix erit, periurii metu.

Dubitas, ad hoc licere iuramenti vinculo, aut voti religione, se adstringere? Ne hæsites. Promissorio iuramento, inquit sanctus Thomas, ad omne quod bonum est, te licite obligas. An non optimum, vitare illiberalem illum vini potum? Quamobrem & eius fugam iurare, quid mali continebit? Iuramentum

Liciti est,
iureiurando
aut voto,
nimium po-
tũ abscin-
dere sibi.

2. 2. q. 89.
ar. 4.

Iura meũ

S 3 à iuro

unde di-
Hum?

à iuro dicitur, iuro autem à iure. Quid enim est aliud iurare, quàm promittere, atq; in eius promissi- stem, Deum aduocare, te id quod iustum est, serua- turum? Iustum est, immò & à Deo præceptum est, quod isti iurant; cur ergo reiicis? cur accusas? cur condemnas?

Obiectio.

Matth. 5.

Atqui vetuit Christus in Euangelio iuramenta vti. Iterum audistis, inquit sacer textus, quia dictum est antiquis, non periurabis: reddes autem Domino iuramenta. ego autem dico vobis, non iurare omnino. Et in-

Deut. 31.

ferius. sit sermo vester, est, est, non, non. Quod autem libi abundantius est à malo est.

L. de men-
dacio.

Solutio.

Sed audi eius mandati sensum aperientem D. Augustinum. Dico vobis, nò iurare omnino ait Saluator ne scilicet iurando ad facilitatem iurandi veniatur, de facilitate ad consuetudinem, de consuetudine in periu- rum descendatur. Et multo aptius instituto nostro,

Serm 27.

de verbis

Apostoli,

et habetur

22. q. 1. cap.

si pecca-

zum.

Quando

et quomo-

do licitum

iurare?

cum alio sic in loco docet. Si peccatum esset iuratio, nec in veteri lege diceretur, non periurabis. Reddes Domi- no iuramenta tua; non enim peccatum nobis præcipere- tur. Item non vobis dicimus non iurare, si enim hoc dicitur, mentimur. Quantum ad me pertinet, non iuro, sed quantum mihi videtur, magna necessitate compulsus, cum video, nisi faciam, mihi non credit, et ei qui mihi non credit, non expedire, imò et mihi, quod non credit. hæc perpensa ratione, et consideratione librata, cū magno ti- more dico, cor à Deo, aut testis mihi est Deus, aut scit Chris- tus, quod sic est in meo animo. Et ideo quod plus est quod est amplius, quàm est, est, nò, non? Sed hoc quod amplius est, à malo est, non iurantis, sed nò credentis, atq; impellentis.

Nota, cur
porum li-
ceat abiu-
rare?

Quare cum ita iam homines ad Ebrietatē procli- ues sint, vt modis omnib; atq; artificiis, immò tech- nis quoq; ac dolis, alios ad ipsam compellant, ita ve- cum

nam factu ferè fit impossibile, vt quis eorū iuxta-
 ones effugiat, ni summi conatus adhibeantur, non
 improbandum, si sobrietatis propositum iuramen-
 to sic stabilias, vt eius violandi metu, te ad biben-
 dum vrgerè desinant. Atq; id non est amplius quam
 est, id est, mihi sobrietatem colendi, animo fi-
 xa est sententia. Et non non, id est, non amicitia,
 non vllius mali timor, me ab hoc mentis proposito
 abducat,

De voto idem patet. Id enim iuxta D. Thom.
 est iustificatio spontaneæ promissionis quæ debet fieri Deo 22. q. 89.
 de his quæ Dei sunt. Annon Dei est, sobrium esse? ar. 1.
 Qui ergo malum, voto spontaneo id Deo promit-
 tere, si præsertim ad tuendam virtutis dignitatem,
 magnopere fit necessarium?

Maneat itaque certum ac euidentis pium esse, &
 cum laude coniunctum, si sobrietatis sine proposito
 omnem Ebrietatis occasionem, etiam voto ac iure-
 iurando tibi abscindas. Hæc enim nunc est tempo-
 ris ratio, ea morum corruptio regnat, & virtutis
 huius contemptus, vt difficillimum sit, aliàs, in eius
 allecutione immotum persistere.

CAPVT XI.

*Num' probentur qui inter pocula res arduas in
 consultationem aut disputationem addu-
 cunt.*

Veteres Persas, & item Græcos, inter pocula, L. 3. Geni.
 al. dier.
 cap. 11.
 consultare solitos, grauisissimi notant autho-
 res. de illis Alexander ab Alexandro; de his Home-
 rus: Ait enim, consuluisse Nestorem Agamemno-
 ni, vt præstantissimos ex Græcis euocaret ad cœ-
 nam;

*Veteres
consulta-
bant de re-
bus arduis
inter po-
cula.*

*Lib. 1. de
legib.*

*Illam vete-
rum con-
suetudo
nobis haud
probat.*

*lib. 14. cap.
ultimo.*

*De fidei
rebus non
disputan-
dum inter
pocula.*

nam; nam & in cena fieri prudentiores vini potu
accedente. Vnde Bacchum illos appellasse, *ὄψιον*,
hoc est *bonum consultorem*. Et *ὄψιον* vinum quia face-
ret, vt qui bibunt, sapere se putent. Et Plato quoque
comprobasse legitur, vt aliquando ad liberio-
rem vini potum veniatur; sic enim regei facilius homi-
num mores, & intimas abstrusasque animi cogitatio-
num quasi latebras aperiri. Hunc morem, de graui-
simis, inter pocula, rebus consultandi, nostratum
imitantur non pauci, qui mensis suis coronant, ac
largos inuicem propinant Cyathos, vnde liberioris
consilij habeantur. Exemplis verò ad id nituntur
magnorum Regum, Philippi praesertim Macedonis
& Alexandri, ne dicam ex Romanis principibus
multos, quos iam supra memorauimus, qui in pub-
licis etiam conuiujs, dum de rebus arduis delibera-
tio incidisset, vino definirent.

Sed esto, hic ritus apud illos fuerit laudabilis, qui
modum bibendo non excedebant, nunc sanè non
est admittendus, vbi nimio bibendi ausu, plerumque
rationis vigor, atque intellectus acumen ita hebetat-
ur, vt sui vix compos animus relinquatur, imò de
non rarò crapula penitus obruatur. Cui ad stipula-
tur, quod Plinius rideat & explodat, illud Graeco-
rum verbum, quo, *vinum veritas*, quae praesertim ad
difficilium rerum discussionem requisita sit, attri-
buatur; hac enim nihil minus in vini potu reperi-
ri, si vel aliquantulum excedat rationis modum.

Ex quo capite, nec illorum nobis arridet consue-
tudo, qui dum vino incaluerè, ad disputationes de
controversis fidei rebus conuolant, sua mordicus
tuentur, aliena oppugnant. ege enim, hoc importuno
tempore, verborum altercationes, nihil, non modò
emolumenti pariunt, sed & rixas per sepe & contencio-
nes

es. irasq; excitant, & pugnas mouet. Quod elegans *In Enchi-
ridio.*
Epicleti sententia confirmat. *Litigare & contem-
dere, cum vbiq; indecorum est, tum inter pocula maxi-
me.* Nam neq; Ebrius aliquis sobrium docere potest, neq;
Sobrius ab Ebrio persuaderi. Vbicunq; igitur non adfue-
rit Sobrietas, tandem nequicquam te contendisse appare-
bit. Itaq; non abs re dictum olim; *De mane consilium;*
Quod tum in consiliis dandis atque expendendis,
tum in acceptandis & exequendis, plus momenti
adferat Sobrietas, quam aliud quodcumq; aut tem-
poris, aut loci, aut personarum iuuamentum,

CAPVT XII.

Natura & Effectus nimij vini.

Pertractatum vtiq; satis libro primo huius opus-
culi, ac dictum, quot temulentia morbos cor-
pori, quot animæ pericula creet atq; detrimenta. Ea
hic non repetimus, ne bis costam cramben lectori
apponamus, non omittendum verò erat ordinis
gratia, nimij vini naturam atq; efficaciam, hic vel
saltem tribus verbis in oculos statuere, cum sequen-
ti capite, quid moderatè potatum vinum valeat, de-
lineaturi sumus, vt iuxta se posita, virtus & vitium,
contraria, plus vnum ex altero lucis nanciscatur.
Sanitas est animæ & corporis Sobrius potus, inquit Sa- *Ecclesi. 31.*
piens Ecclesiasticus. Contrà verò; *Amaritudo a-
nimæ vinum multum potatum,* nam vt Coriandri se-
men modicè vsurpatum, non paucis morbis aptis-
simum remediū esse pleriq; docent medici; quam
primum autem iusta quantitate relicta, excessus in
eius vsu intercurrat, morborum originem excitat,
& furori atq; amentiz principium caussat. Eodem
planè modo, & vinum. Nam si eius vsui modus ab-
sit, si

Noxæ vini
immode-
rati.

Señ. 3.
probl. 1.
Vinū va-
riè immu-
tat homi-
nes.

fit, si præter naturæ exigentiam ingurgitetur, et si na-
tura fit calidissimum, ex accidenti tamen, totum re-
frigerat corpus: nec secus, nimio eius potu innatus
corporis calor suffocatur, atque paruus ignis, ma-
gna lignorum strus confusè superiecta, extinguitur.
Quare morbos illinc multiplices, & repentinas
mortes consequi oportet. Cumque vinum suo spi-
ritu & vapore caput petat, fit, ut principe hac parte,
& neruis, inde suam originem trahentibus offensa,
ac læsa, totum corpus conuellatur, ac rationis præ-
sertim vsus concutiatur. Quod si vllus alius, sicut
Aristoteles in Problematibus, compendiosè parti-
ter, & clarissimè expressit, cum eius vsus, aut nimium,
aut moderatum, humori Melancholico com-
parat, vel in debita quantitate, vel in excessu consti-
tuto. Hæc eius verba sunt: *Sicut humoribus, præcipue
Melancholicis, tribuuntur doctrinæ studium atque se-
pientia, prudentia administranda Reipublicæ, robur vi-
rium, artium inuentiones, pangendi carmina ingenium,
heroicæ reliquæ actiones, & quæ in altero extremo con-
tingunt homini; ingentes, tam animi quàm corporis pas-
siones, alienatio mentis, deliria varia, vlcera grauiora, ac
diuturni vel incurabiles morbi. Sic vinum sui generosa
virtute, prout plus minus vè corpori intermistum est, dis-
ponit, informatque hominum naturas, ad varios habi-
tus, ad passiones omnes, etiã in extremo ac maximas, tam
bonas, quàm malas. Nam quales Melancholicos affirma-
mus, sic vinū varios parit mores ac habitus; cum immo-
dicum bibitur, iracundos pariter reddit homines, misè-
ricordes, audaces, timidos. Intelligere autem planè li-
cet, quàm varios efficiat homines, si quis vinolètos ani-
maduertat, incredibili mutatione, à se quasi alios fieri.
Vnde alius fit loquax, alius mente commotus, alius
lachry-*

Chrymabundus, ut aliorum nesciat immutari Tales
 quoque & vinum inter bibendum efformat homines,
 cuius quaedam non raro excedunt mensuram, ut idem
 non solum crebro à se discrepet, variisque illapsus atque
 inbutus morum generibus, quippe aliàs benigni red-
 duntur, aliàs efferati, aliàs taciturni, vel adeo pericli-
 tantes in lasciviam fiunt, ut osculari inducantur eos,
 quibus nemo sobrius dare osculum velit, quia vel defor-
 mes, vel atate proueli sunt. Hæc omnia Aristoteles
 quoque alibi quoque Cheremonis Philosophi testimo-
 nio probat, quem dixisse perhibet --

Eadē sect.
 3. probl. 16.

ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ πρῶτῳ κεφάλαιῳ λέγομεν.

Vinum pro moribus utentium sese exhibet aut attemperat.
 Quasi dicat, moderatus eius usus, boni omnis cau-
 sa est; superfluus contra, mali omnis origo. Ad idem
 facit, quod alio loco dicit: Immoderatus vini usus, Probl. 20.
 præsertim calidioris, ac potentis, læbetat mentem, & in-
 genium, eneruatque corporis omnem vigorem.

Afferit in super Macrobius, constare ex diuersita-
 te simulacrorum Liberi patris, quantum inordina-
 ta vini sumptio, detrimenti inducat. Pingebatur
 namque primùm puerili, atque iuuenili forma, vn-
 de Tibullus:

Lib. 1. Sa-
 turnal.
 Cur Bac-
 chus pueri
 specie olim
 pingeba-
 tur?

Solis æterna est Phæbo Bacchoque iuuentus:
 Nam decet intonsus crinis, utrumque Deum.
 Et Ovidius in Metamorphos.
 Tibi enim in consumpta iuuenta
 Tu puer æternus, tu formosissimus.

Idque ed, quod, si parè sumatur, iuuenescere quasi
 faciat bibentium animos, exhilarando spiritus ac san-
 guinem. Deinde senili quoque vultu, cum caluitio,
 fronte cornibus insignita; quod Ovidius notat in
 Sapph,

Cur senili
 specie?

Addant

Addantur capiti cornua, Bacchus eris.

Cur cum cornibus.

Eam ob causam, quod nonnullos instar senum morosos reddat, ac Melancholicos, atq; ad rixas & conuitia propensos, cornua addebantur, q; temulētos, tametsi vino vacui, sint mansuetissimi, madidos tamen, cornu petas euadere, compertum habeatur.

Cur Bacchus Liber dictus, v. Plutarchi sententia.

Lib. de Iustariis documentis, cap. 37.

Plutarchus demum, censet idē Liberum vocatum Bacchum, quod vini nimietas, ad omne flagitium sit liberrima. Quæ cum ita sint, apertis excipienda est aurib⁹, paterna Diui Augustini exhortatio. *Fugiamus Ebrietatem, vinum enim nobis Deus ad letitiam cordis, non ad Ebrietatem donauit. Bibamus ergo, non quantum gula exigit, sed quantum nature imbecillitas postulat, ne id quod ad medelam corporis nostri tributum est, ad perniciem deputemus.*

GAPVT XIII.

Natura & effectus vini moderati.

ANtithesis hæc vini, tum nimii, tum temperati, optimè Theognidis versu declaratur:

Δινὸς πινόμενον πάλυς κακός, ἢ μὲν τις αὐτὸν πίνῃ ἐπισημύωσ, ἢ κακός ἀλλ' ἀγαθός.

Vinum si bibas multum, noxium est, at si quis ipsum

Bibat prudenter, iam non malum, sed bonum est.

Nec tot in temperantia vini producit incommoda, quot è moderatione prodeunt vtilitates. Nam in medicorum placitis credimus, eius mediocritas, tum animo tum corpori plurimum affert emolumenti. Et primò quidem mentem exhilarat, ac mox læstis oppressam pristino vigori restituit, vnde Xenophon appositissimè. *Mediocre vinum mærores ita sopit, vt mandragora hominem: benevolentias autē, non aliter, quàm oleum flammam excitat. Ad idem videtur allussisse Tibullus:*

In Symposiac.

Adde

Adde merum, vinoq; novos compesce dolores;

Occupet ut fessi lumina victa sopor.

Et alibi paulò prolixius, quanquã & quædam interpolauerit, quæ nonnullam sapiant leuitatem,

Ille liquor docuit voces inflectere cantu,

Mouit & ad certos nescia membra modos.

Bacchus & Agricole magno confecta labore
Pectora, tristitiæ dissoluenda dedit.

Bacchus & afflictis requiem mortalibus affert,
Crura licet dura compede pressa sonent.

Non tibi sunt tristes curæ nec luctus Iacche,
Sed chorus & cantus, sed leuis aptus amor.

Sed varii flores & frons redimita corymbis,
Fusa sed ad teneros lutea palla pedes.

Et Tyriæ vestes, & dulcis tibia cantu,

Et leuis occultis conscia cista sacris.

Accedit Ouidius:

Vina parant animos, faciuntq; coloribus aptos;

Cura fugit multo, diluiturq; mero.

Tunc veniunt risus; tunc pauper cornua sumit;

Tunc dolor & curæ, rugaq; frontisabit.

Latitiam non modò gignit, tum sanguinem au-
gendo, tum spiritus animales, quæ sunt instrumenta
animæ excitando, easque dispositiones inducendo,

quibuscum optimè se habet, atque ad hilaritatem
prona est, sed & rationis atque ingenii vires acuit.

Quod inter alios confirmat Aristoteles: *Vinum in-*
quiens, si moderatè sumatur, concoctionem iuuat, cor ex-
hilarat, cerebrumq; ac spiritus animales fouet, somnum
conciat. Hinc memoriam & intelligentiam adauget, in-
genium roborat, sensus reddit puriores, excitatque ani-
mmum ad altas speculationes. Eodem spectat illud Oui-
dii -

Adde

Nec

Eleg. lib. 1.

Medio cre

vinum ex-

hilarat a-

nimum.

Ad Messal-

Lib. 1. de

arte amã-

di.

Moderatũ

vinũ acuit

ingenium.

Probl. 30.

sect. 3.

11. Meta-
morph. fab.
23.

Vinū tem-
peratum,
valetudi-
nē mirum
in modum
confirmat.

Lib. 3. de
Tempera-
mentis, c. 3.
Lib. de vi-
ni natura,
cap. 2.

Nec non & carmina, vino
Ingenium faciente, canunt.

Quantum verò toti planè corpori fit proficuum,
vt nihil ego meis adducam verbis, ne vltra fidem
aliquid effari videar, trium præstantissimorum Me-
dicorum, qui paulò ante nostra tempora floruerūt,
ex Galeni fontibus haustis luculentis testimonis,
clarum exhibebo.

Primum Guilielmus Gratarolus Bergomas, sic
scribit: Si temperantia in vini vsu adhibeatur, cum ad-
lendum, tum etiam ad roborandum corpus, ac proinde ani-
mā omnium efficacissimum habetur; siquidem purissimum
generat sanguinē, cœcissimè in alimentū conuertetur, si ob-
structionib. corpus nō laboreat, cōcoctionē in qua vis cor-
poris parte adiuuat, cerebrū purgat, intellectum excitat,
frigore sopitos spiritus viuificat, vrinam ciet, flatūs dis-
cutit, innatum calorem auget, conualescentes impinguat,
cibi appetentiam inuitat, sanguinem turbidum ac Melan-
cholicum clarificat, obstructions leues aperit, alimentū
in vniuersum corpus defert, colorem conciliat, & omne
in corpore excrementum deiicit. Et moderatè quidē po-
tum certissima est omnium horum bonorum causa. Im-
moderatè verò penitus contrarium gignit.

De bona
valetudi-
ne. Dial. 3.

Eadem, aliis tamen verbis, facundissimus vir Ge-
orgius Pictorius affirmat: Vinum moderatum nostri
corporis calorē suscitāt; vnde & cruditas corrigitur, &
sanguis emendatur; alimentū quādoquidem promptè pe-
netrat, per vniuersum corpus deducit; bonam corporis
habitudinem emaciatīs reparat, fastidiosas appetentias
cibi recōciliat, pituitosum humorem extenuat, bilem per-
lotium euacuat, coloris gratiam inducit, animo leta-
bundam alacritatem, iucunditatemque adfert, corpusque
robora-

robustius efficit. Et quemadmodum aqua, lupinis multam amaricantibus superfusa, Zenone asserente, lupinos dulces efficit: sic vinum modice potatum, hominis mentem nubilam serenat, atque latitiam generat. Hæc Pistorius.

Ioannes Curion, non vulgaris doctrinæ atq; experientia Medicus, articulatus ex Auicenna hæc quoque affert moderati vini comoda. Quamquam vero, inquit, a nobis hæc tenus dicta mala, vino immoderatus sumpto accepta ferenda sunt, non parum tamen conferre existimandum est, si modice bibatur. Primo namque, calore & subtilitate substantiæ, tum conuenienti quoque & occulta proprietate, facile efficit ciborum, quibus permiscetur, in omnia membra distributionem. Unde elegantissime ab Hippocrate ὄχημα τῆς τροφῆς, hoc est, alimentum vehiculum, nuncupatur. idque merito sanè; neque, nisi ex ventriculo in venas, quæ sunt in hepate multa & angusta, succus facile transmitti posset, nisi aliquis ei tenuis & aquosus humor, tanquam vehiculum permisceretur.

Deinde; eadem etiam ratione phlegma incidit, atque resolut, meatuum obstructions aperit, adeoque naturam ipsam ad excretionem incitat.

Tertio, flauam bilem per sudorem, urinam, excrementa, & transpirationem insensibilem ἀδύλον αἰθίονα διατῶν ὀστέων, Græci vocant, expellit.

Quarto, atram bilem, quæ crassa & tardi motus est, per proprios meatus, ab hepate ad splenem, & à splene ad os ventriculi, nullo negotio deducit, tandemque è corpore, una cum fecibus exigit. Quin etiam melancholicæ notas, substantia, temperamento, & effectibus suis contrariis, reprimit ac tollit. Siquidem Melancholia tristitiam, timorem, pusillanimitatem, & auaritiâ; Vinum

verè

Lib. de cō-
seruanda
valedudi-
ne, cap. 25.
3. l. Doc. 2.
cap. 8.

In libris
de alimen-
to.
Insignes
vini mo-
derati v-
tilitates.

verò letitiam, audaciam, magnanimitatem & liberalitatem parit.

Quintò medetur omnibus modis, seu speciebus lassitudinis, nisi multa extranea caliditas ipsis coniuncta fuerit; spiritus enim languidos, tantumq; non exoletos, abundè reficit, & recreat, facultates corroborat, & humiditates, musculis, nervis, chordis, & iuncturis insidentes, aut eximit, aut certè minuit. Adhæc in arefactissima lassitudine, re ita postulante, velociter humectat, præsertim dilutiussculum.

Præstat præterea & alia quàm plurima commoda: **Loco suprà citato.** Galeno enim teste, omnium celerrimè nutrit; nam ut affimiletur, mutationem desiderat minimam. Calorem & spiritum naturalem corroborat, totum corpus calefacit, cerebrum purgat, intellectum excitat, cor exhilarat, iram mitigat, tristitiam remouet, præq; omnibus aliis potibus, concoctionem semicrudorum humorum, in quauis corporis parte adiuuat.

Et ut unico verbo rem totam perstringam, hominem & anima & corpore reddit viriliorem, vnde abstemij, si cetera æquabiliter se habeant, reliquis sunt effeminatiores. Omnia hæc ille.

Quæ idè copiosius hîc inserta volui, ut si quis fortè sit, qui ad sobrietatem, ac temperatum vini usum persuaderi alia ratione non possit, saltem exuberantibus hisce corporis emolumentis, ad partes nostras flectatur, Eò præsertim, quod sacræ scripturæ autoritatibus quàm plurimis, ad id trahamur.

Eccles. 31. Quàm sufficiens est, inquit sapiens Ecclesiasticus, homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, Et non senties dolorem; Et paulò post, *Æqua vita hominibus, vinum in Sobrietate, si bibas illud*

Quod moderatè, eris sobrius. Quæ vita est, quæ minuitur
vino? Quasi dicat; quàm insuavis, quàm iniucunda?
Eidem: Vinum in iucunditatem creatum est, & non in
ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & cordis vinum
moderatè potatum. Sanitas est animæ & corporis so-
brius potus.

CAPVT XIV.

Quantum obsit vini potatio matutina fortioris
presertim atq; exotici.

Subuereor illud Apellis: Nesutor vltra crepidam.
At ne quis obganniat, largas nimum è medico-
rum corio nos excidisse corrigias, si pergam & hoc
capite, quæ propria sunt illorum persequi; Nam cum
ad à propositi nostri ratione, ac morali quadã, quasi
ad sobrietatem conducente diata, non magnoperè
sit alienū, veniam dabit is haud morosè; vestra Me-
dici iura semper salua sunt.

Carpimus eos, qui manè, nullo præsumpto cibo,
vini statim, preciosissimi pariter ac fortissimi, vt
Cretici, vt Falerni, vt Græci, vt Hispanici, aut alteri
generis exotici, lenocinia confectantur. In quos per
prophetam æternum væ, Deus fulminat. Væ qui cõ-
pigitis manè ad Ebrietatem sectandam, & ad potan-
dam vsq; ad vesperam.

Atq; vt ista iam altius nõ eleuemus, q̄ per se clara
sunt ac manifesta, si modus excedatur, vel præsen-
tissima sanitatis ac virium offensio, hanc, matutinis
horis, tam fortia libandi vina consuetudinem pro-
hibere debuisset. Nec hic meis vtar verbis vt pro-
bem, sed maioris fidei gratia, authorum celebrium,
ac præcipuè Medicorum, quorum hic messem falce
nostra videmur tangere. Atq; sic eo de vitio Plinius:

Vinum ieiunos bibere nouitio inuento, inutilissimum est. Hist. mĩd.

T

Curas lib. 28. c. 1.

Curas vigoremq; animi impedit, ad procinctum tendentibus, somno accommodatum, ac securitatibus: iamq; dudum hoc fuit, quod Homericæ illa Helena ministravit ante cibum, sic quoq; in Proverbum cecidit, sapientiam vino obscurari.

De naturali vino-
rum hist.
lib. 3, c. 28.

Sec. 2. Aphor. 21.

Lib. 2. de
oculis
naturæ
miraculo.
cap. 22.

Plinii secutus auctoritatem, præclarè cum primis hac de re scripsit Andreas Baccius, nostri temporis famosissimus Archiater. Quasi coniuati nonnulli in perniciem vitæ hominum nequam Principes, & Tyberius in primis, qui meritò Biberius dictus, contra præcepta Medicorum fecerunt institutum, teste Plinio, ut ieiuni biberent, potusq; vini antecederet cibos. Quod vitium in discrimen vitæ damnauit Galenus, in ambiguo illo Aphorismo, FAMEM OREXIS, ID EST, VINI POTIO SOLVIT. Et paulò inferius eodem capite Quo etiam Galeni consilio admonendi erunt hi, qui primo statim manè famelici, ac sitibundi vinum aliquod potens ex pane intincto ingurgitant, manifesto sanitatis discrimine; Quando sic vinum auidè imbibitum, à ieiuno stomacho in hepar diffusum, præter id quod calorem in eo excitat igneum, & qui comburit sanguinem, redditque humores febribus idoneos: verum etiam acres illi vapores, coaceruati paulatim in cerebrum, omnia illa quæ Galenus protestatus est, inserunt mala, conuulsiones, deliria, Epilepsiam, Apoplexiam, & præterea omnium morborum sunt communes causæ. Hæc Baccius. Quem graui dehortatione, ad hunc perniciosum diluculo bibendi morem, eradicandum, subsequitur Leuinus Lemnius: Hoc autem in primis obseruandum, ait ipse, ne quis diluculo vinum bibere consuecat. Est enim naturæ aduersissimum, animi siquidem vigorem hebetat, mentemque obnubilat, ac nervos afficit.

circæ sibi quisque matutinis horis vini potum prorsus interdicit, sed sumpto nonnihil edulii, parcius diluaturque bibat. Paucissima enim natura manè exigit, tantumque foueri, paucillo alimento postulat, ne calor naturalis flaccescat. illorum itaque Exemplum imitari par est, qui cum post aliquot horas luculentum ignem excitare meditantur, elixandis assandisque carni- bus, prius nonnullo fomite, aridisque nutrimentis focum vestraunt, ne ignis penitus sopiatur, quò cum sit oportunitatem, iustum ignem, in coctura usum excitent. Sic cum exiguo somento, ac velut succendiculo, ventriculus paulò antè incaluit, in prandio auidius cibum appetit, ac dilatatis venis, validius concoquit digeritq;.

Similitudo
perelegas.

Possent plures huius argumenti Medicorum, violentorum aures vellicantium, atque ab hoc male bibendi vitio absterrentium, afferri sententiæ, ni breuitatis vbique ratio habenda foret. Contentus ergò hæc exequere, & tibi & mihi satisfactorus.

CAPVT XV.

De coactione ad potum.

Diligentes, monet sapiens Ecclesiasticus, in vino Eccles. 31, noli prouocare, id est, ad bibendum noli cogere. Multos enim exterminauit vinum. Et Prophe- Habacuc. ta: Væ qui potum dat amico, immittens fel inebrians. hoc est, qui amico potum præbet animo inebriandi, Geor. Piæ. ad id inducens eum fel enim, & plus quàm fel ipsi por- succisuaræ lectionum. Est namq; vt pclarus quidam Author ait, latroci- Dialog. 3. Ebrietas, dum alter sub amicitie symbolo, alteri vitam charissimam, cum anima, re supercælesti, surripit & latrociniâ.

T 2 ene-

Comment.
in prover.
cap. 23.

Prover. 23.

Isaie 5.

Serm. 231.

de Temp.

Plusquam

vulnera-

210, ad potu

soactio.

enecat. Et S. Hieron. in illa verba Salomonis, ex lib. Prouerb. *Cui va, cuius patri va? cui rixa? cui fouea? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his qui morantur in vino, & student calicibus epotandis? Non vetat, inquit, vinum bibere ad necessitatem, sed morari ultra tempus & necessitatem in vino, & euacuandis alterutrum calicibus mutuo prouocare. Id enim & ipsi vitæ violentam iniuriam est inferre. Quare æternum vae illis minatur Dominus per Prophetam: *Vae qui potentes estis ad bibendum, & viri fortes ad miscendam Ebrietatem, id est, ad cogendum alios, vt bibant ad Ebrietatem.**

Quinetiam, si sancto Augustino credimus, minus est, amicum vulnerare, quam inebriare. Eius hæc verba sunt: *Cum enim Ebrietatis malum sit graue vitium, & Deo odibile, ita per vniuersum mundum à pluribus in consuetudinem missum est, vt ab illis, qui Dei præcepta cognoscere nolunt, iam nec putetur, nec credatur esse peccatum; in tantum, vt in conuiujs suis irrideant eos, qui minus bibere possunt, & per inimicam amicitiam adiurare homines non erubescunt, vt potum amplius accipiant, quam oportet. Qui enim alterum cogit, vt se plus quam opus est, bibendo inebriet, minus malum erit ei, si carnem eius vulneraret gladio, quam animam eius per Ebrietatem necaret. Et ad finem paulò post subdit: *Quicumque me audire contempserit, & ad bibendum pronus fuerit, vel in conuiuio suo alios adiurare, vel cogere voluerit, & pro se & pro illis in die iudicii reus erit.**

Sed proh dolor, hæc à Germanis nostris, hoc exulcerato sæculo parui fiunt, ridentur, exploduntur, hæc ipsorum communis lex est conuiujs, & tunc

li, ἢ ἄνωθι, Aut bibe, aut abi. *Wilt nicht sauffen /
 must enlauffen.* Imò & apud quosdam ea multò in-
 civilior & inurbanior viget consuetudo, vt bibere
 recusanti dicant, aut bibe, aut hunc cyathum capitì
 tuo illidam. Quod & Empedocli quondam conti-
 gisse, refert Diogenes Laërtius, hisce verbis, *At no-*
stri Mnamones has quoq; leges magis Scythicas præscri-
bunt. Aut bibe, inquit, aut hunc cantharum, quantus
est, in caput impingam tuum. Dicterium hoc tam indignè
tulit Empedocles, vt postridiè coacto concilio, & inui-
tatorem, & symposiarcham, reos egerit, dammandos-
que curauerit. Sed quinam illi Mnamones? Plutar-
chus eos ita describit: Dores in Sicilia ἐπίσθμους,
hoc est, conuiuiorum, seu mensarum præfectos, Mnamo-
nes appellant, quos Latini, teste Nonio, vocant Modipe-
ratores, quod bibendi modum imperent. Eorum vicem,
sed detestante excessu, in conuiujs nostris obeunt, qui
subindè vrgent atque instant, vt à poculorum tergiuer-
satoribus, affatim bibatur. Et hæc eorum quæ Panyasi-
dis Græci Poëtæ, perpetua est iugis concio:

*In vita
 Empede-
 cli.*

*Mnamo-
 mes qui?
 Lib. 1. sym-
 posiacorū.*

*Apud Sto-
 bæum ser.
 18. de incō-
 tinentia.*

*Egregia
 de eximio
 potatore
 existima-
 tio.*

*Agedum hospes quin bibis? hoc etiam virtutis est,
 Si quis virorum conuiuio plures calices exsiccauerit
 Rectè sciteque; aliumq; simul prouocauerit.
 Tam inter Epulas, fortis vir esse potest, quàm qui in
 bello
 Pugnas sequitur luctuosas, in quibus pauci
 Animosi sunt, ac Martem impetuosum excipiunt.
 Huic ego illum æquali laude contulerim, qui epulis
 Asidens, gaudet, aliumq; pariter cætum incitat.
 Non enim viuere illum mortalem iudico, neq; agere
 Vitã hominum, quàm ærumnosorum, quicumq; à vino
 Animum abstinens, potionem aliam stultus hauserit.*

Etenim vini non minor, quàm ignis mortalib. est vitium,
Quapropter decet te inter pocula læto animo merum ac-
ceptantem,

Potare strenuè; non cibo malè affectum instar vulturis,
Sedere pleno ventre, oblitum gaudia.

Hæc ab insano hominis capite profecta non mi-
itidem ab insano ac turbato cerebro approbata cre-
diderim. Sophoclis potius arridet, verum non mi-
nus, quàm doctissimum verbum, à Lipsio citatum

Polioreti-
con lib. 5.
Dialog. 10.

Ὡς ἄρα τὸ πρὸς βίῳ πικρὸν,
Ἰσοῦ καὶ οὐδέ πικρὸν ἔστι δ' ἴσον βίῳ.

Ebere per violentiam

Par est huic, sitire per violentiam.

Lib de He- In quem abusum impulsione ad bibendū grauissi-
lia & ieiun- mē succenset & inuehitur D. Ambrosius: Quis tam
710, ca. 17- miscuit furoris poculum? Quis tantum infudit mentem
venenū? periclitatur homo, vltum esse de corpore, & ipse
sibi reus est insania voluntarie, corruptelæ spontaneæ.
tamen nec vos excusamini, qui vocatis, vt amicos, & re-
mittitis, vt inimicos. Quātō melius in terrā tua vinū su-
disses? Quid te delectant damna sine gratia? Rogas ad in-
cunditatē, cogis ad mortē: inuitas ad prandiu, efferre vlti-
ad sepulchru; cibos promittis, tormēta irrogas. Vna pre-
tendis, venena suffundis: Omne n. quidquid nocet, venenū
est; & hoc quod intrudis ei, venenū vini, tollit sensum
exurit viscera, somnū infestat, caput vexat. Nō minor
vehemētia eosdē Modiperatores, atq; poculorū qua-
si exactores, pstringit S. Augustin. illud vero quod est
quod ipsi infelices Ebriosi, quando se nimio vino ingurgitāt,
rident, & vituperāt eos, qui rationabiliter hoc tā-
tum, quod sufficit bibere volunt, dicentes eis: Erubescite
& verecundia sit vobis, quare nō potestis bibere, quāntū
nō

Serm. 232.
de Temp.

nos? Dicunt enim, eos non esse viros. Et videte miseriam
 ebriosorum; se dicunt esse viros, qui in Ebrietatis cloaca
 iacent, & illos non dicunt esse viros, qui honestè ac so-
 briè stant. Iacent prostrati, & viri sunt, stant erecti, &
 viri non sunt. Victor Ebrietatis vituperatur; & victus
 Ebrietate laudatur. Irridetur sobrius, qui se & alios po-
 test regere; & non irridetur, imò non plangitur Ebrio-
 sus, qui nec se, nec alios potest agnoscere. Et sub finem
 eiusdem sermonis sic ait: Ad extremum, qui amico
 suo nimium propinat, in anima efficitur inimicus, corpus
 quoq; eius debilitare, & animã probatur occidere. Me-
 lius erat, vt illud, quod vna die plus eum bibere coëgit,
 quàm expedit, per duos aut tres dies ipsum amicũ ad cõ-
 muniũ reuocaret suum, & vnde vna die, nimium prabi-
 bendo debilitauerat, ipsum aliis diebus sufficiente potu
 reficeret, nec potum ille perderet, nec amicum deciperet.
 Aut certè, quod est melius, quidquid nimio potu perditũ
 erat gula, pauperibus daretur in Eleemosynam, vt & ca-
 rorabiliter bibendo reficeretur, vt per misericordi-
 am pauperum animæ redemptio pararetur.

Grauisimũ tamen peccatum fit, ista potus nimii
 coactio, teste D. Antonino sic docētis: Si fuit quis cau-
 sa inebriationis alterius, aduertēter inducendo ad nimium
 potum, peccauit mortaliter: quia graue ipsi in anima vul-
 nus inflixisse dignoscitur. Et Angel. de Clauasio: Qui
 procurat, vt quis inebriatur, cõmuniter peccat mortali-
 ter, siue sequatur Ebrietas, siue nõ sequatur, siue sit pecca-
 tum mortale in eo qui inebriatur, siue nõ sit: quia consentit
 in damnũ notabile proximi. Ita nunc tamen reatus iste
 flocci fit, ita contemnitur, vt amicum illiberaliter
 habuisse vulgò censeatur, qui sobrium è conuiuio
 dimiserit. Quo, quid ad obscurandam hominum
 digni-

2. part.
 sum. tit. 6.
 cap. 1.
 Inducere
 aut cogere
 ad nimium
 potum quale
 peccatum.
 In summa
 Angelica.
 verbo E-
 brietas.

dignitatem cœdius, vel ab ipso humani generis iniurato inimico Dæmone, excogitari queat, non video. Equum tuum, vbi satis biberit, ad bibendum ulterius non propellis, & hominem ita vrges? ita stimulas? ita importunè cogis? Equum sæpè, præsertim vbi incaluerit, nimium bibere non permittis, ac ne potus ei obsit, fræno coërces & retrahis; amicū verò tuum, abundantiam iam mero exinanitis plurimis poculis æstuantem, vltèrius vt bibat, inducis? quam bestię non inferres iniuriam, hanc homini, & amico quidem irrogas? Et maior tibi, ac potior, & antiquior cura erit de equi sanitate, quàm de amici vita & incolumitate. O stolidam atque inuersam benevolentiam, imò bestialem potius malevolentiam, homini, amicitia ac necessitudinis vinculo tibi familiariter obstricto, denegare, quod equo tuo beneficium vltro impendis. Quod quantum infamiae dedecus trahat secum, Spartanus quidam apud Plutarchum, acutè subindicauit. Is enim cum inaudisset, in quadam Græcię ciuitate, homines ad potum cogi. *Atqui verò, inquiebat, nunquid hic etiam coguntur ad cibum?* Rei notans indignitatem. Nec enim minus turpe est, absque sibi hominem ad bibendum, quàm saturos ad manducandum vrgere.

Coactione potus, magna amico fit iniuria.

Plutarch. in Laconibus.

Fraudes ac doli vrgentium ad nimium potum.

Quin etiam infinite fraudes ac techne struuntur vt amicus inebrietur. Vel enim forti^o ei vinum, vel vberius infunditur, vel poculorū capaciorum furtiua suppositione atq; intrusione, circumuenitur, vel alii ad strenuè præbibendum incitantur. Subinde quoque, si à duobus grandis aliquis Cyathus sit propinatus, reciprocant eum, atque reducant in eodem, à quibus ante epotus fuit, nisi in propinatione, coniunctim atque indiuisim fuerit exhibitus. Et quid plurib^o huiusmodi potatoriis stratagematibus eun-

numerandis laboro? Veteribus noua, & nouis noua
quotidie succrescunt. Tandem verò, cum omnis ad
potum coactio execranda sit, tùm illa in primis, qua
discessuri à se inuicem, peregregq; profecturi, sese inc
briant ad summam vsq; gulam. Vel enim diligis a
micum discedentem, tu qui domi manes: vel hostili
ter exosum habes. Diligis? Cur non eius incolumi
tatem sartam tectam velis? Nam si Ebrium à te di
mittas, quàm facile vel equo defluens, si nō collum,
saltem crus aut brachium frangat? Quàm facile, si
pedester incedat, aut curru vehatur, aut à frigore,
aut à nimio solis aestu, grauissimum aliquod disci
men incurret? Odisti eum? Cur proditoris instar lu
dx, mel in ore, fel in corde, osculum in lingua, ne
cem in sinu gestans, amoris ei signum propinas?

Abfit vt oderim, inquis, hac ipsa poculorum fre
quentia meum amorem ei contestari volo. Amo
rem spiras? cum vt sentiat, liberum permittite, tan
tum bibat, quantum lubet, & tu vinum non prodi
ges, & ipse magnis vitę periculis immunis erit; hæc
verò erit amicitia, hinc veræ beneuolentiæ & hu
manitatis officia elucescunt.

Demùm illud insigne Diaboli est inuentum, cum
induci quis non potest vt amplius bibat, modum e
gressus, benedictionis S. Ioannis prætextu, abituros
peregrè, vino vltèrius onerare. Ausim dicere illos
non benedictionem sed maledictionem S. Ioannis
bibere, qui in contemptum Ecclesię, quæ in honore
Dei præsertim, ac Diui eius Apostoli, quibusdam cer
tis precationibus, contra Magicas cantiones, vinũ
benedicit, ad inebriandum alium vsurpat, Repre
hensum tamen hîc id minimè, si fiat cū Dei honore
saluo à Sobriis, qui inuicem sibi valedi
cant, peregrè profecturi.

¶

T 5 CA-

*Valedictio
ria pocula.*

CAPVT XVI.

De ritu vina libandi, coronandi, atq; propinandi.

PVtant Berofus & Herodotus *Libare* à Libero Patre dictum esse. Hinc Ouidius.

3. de fastis.

Nomine ab authoris dicunt libamina nomen.

Alij ferunt, à Græco verbo *λεῖβω* quod ex latinis est *libo*: Idem q; Leuiter tangere, ac degustare. Melius tamen illi, aliorum iudicio saluo, qui à sacrificando deducunt, quod veteres censuerint vina quæ epoturi erant, Diis suis primùm sacrificanda.

*Coniual.
quæst. de-
cade. 3.
Libandi
ritus quid?
& unde?*

Ergo libationum vanus vsus fluxit primum ab Ethnicis: Plutarchus testis est, antiquitè viguisse morem, vt nemo gustaret vinum nisi prius alicui Deo libasset, quod potus illius, ceu pharmaci, sibi innoxius esset, & salutaris. Et si quando sacrificiis insisterent, peractis iis, lautè pergræcabatur, eo ritu, vt primum vina Diis offerrent, tum escas quoq; omnis generis, opipereq; instructa fercula; eoq; actu, quasi religione quadam sacrata, demùm exstructis atq; apparatus mensis, multis Cæremoniis reponebant: tum se mutuo ad bibendum strenuè, atq; epulandum, è sacro illo vino, escaq; incitabatur, ac propinando hortabantur, quod ea cæremonia Deorum honorem augeri, existimarent. Constat id, vt alia taceam huius rei certissima indicia, è scripturis sacris, quando Moyses hoc Iſrahelitis, vt abominandum scelus exprobrauit. *Et Dicet, verus Deus, vbi sunt Dij eorum, in quibus habebant fiduciam? De quorum victimis comedebant adipem & bibebant vinum libaminum? Surgant & optulentur vobis, & in necessitate nos protegat.* De Græcis sic Alexander ab Alexandro. *Græci in coniuuiis Deos & amicos inter pocula salutant, nominatimque appel-*

Deut. 32.

*Lib. 5. Ge-
nial. dier.
cap. 21.*

*lant, e-
nores
propin
replet.
micos
hauri
tiono
rat al
bibit
que le
aqua
propin
D
us vi
Rom.
is pri
bene
viri
salui
uerin
loco
tant
dunt
F
S
rem*

lant, euacuato poculo. præterea cum Magistratus & honores dabant, vina pateris circumferebant. Cumq; alicui propinassent, nominatim designabant, cui poculum vino repletum dandum esset; Et sic deinde, Deos primo, tum amicos appellabant, & precatis Diis, poculum affatim hauriebant. Eiusdem rei usum ad legatorum exceptionem, cum hostium fines ingrederentur, memorat alibi hisce verbis. Apud Græcos, nisi præconibus adhibitis, legatos minimè hostium fines ingredi decebat, neque legationis munere fungi quemquam, ni prius infusa aqua ab iisdem, manus abluisset, Ioui; coronatis poculis propinasset.

Li. 5. ca. 3.

De Græcis pariter atque Romanis, Iustus Lipsius vir ætate nostra literatissimus. Græcis, inquit, & Romanis inter pocula & mensas, maximè secundas, Diis primum libare, eorumque honori bibere; Tum etiam beneficis in se aut amicis. In isto numero, qui magis quàm viri principes, quorum beneficio & cura, nos & nostra salui? Quod igitur Græci patronis aut amicis propinauerint, (nam de Diis omitto rem notissimam) ex Ouidij loco clarum de Theseo, ubi Athenienses conuiuia agitant, ob eum reducem post facta eius enumerata addunt---

Poliore-
ticon li. 5.
Dialog. 10.

Pro te fortissime, vota

Publica suscipimus, Bacchi tibi sumimus haustus.

Silius item, de Quinto Fabio cunctatore, qui rem Romanam seruauit. Lib. 3.

Nec prius aut Cererem vel munera grata Lyæi,
Fas cuiquam tetigisse fuit, quam multa precatus
In mensam Fabio, sacrum libauit honorem.

Eo-

L. 4. car-
minum
Ode. 5.

Eodem respexit Horatius.

*Hinc ad vina redit letus & alteris
Te mensis adhibet Deum.*

*Te multa prece, te prosequitur mero,
Defuso pateris, & laribus tuum
Miscet numen, uti Græcia Castoris
Et magni memor Herculis.*

Atq; eo tandem processerant dementia, ut si quis nollet bibere, Deorum iram, Bacchi præsertim, imminarentur. Id Tibullus innuit hoc versu.

*Iam venit iratus nimium, nimiumq; severus
Qui timet irati numina magna, bibat.*

*Quales his pœnas Deus hic, quantasq; minetur,
Cadmææ matris præda cruenta docet.*

Coronan-
di vina
consuetu-
do.

Morem ac modum vina coronandi, si Valerio Maximo adstipulamur, constabit antiquissimum fuisse, ac ex Asiaticis delitiis emanasse ad Spartanos, & Macedones, postremò ad Romanos, ut vocati cum cœnaturi essent, coronatis capitibus accederent. Et vasa quoq; vinaria, & pocula, fertis decorare solebant; quin etiam preciosis unguentis sese aspergebant, ad hilaritatem & ornatum conuiuij, signifi-

Ode. 36. l. 1.

catum id ab Horatio.

Ipse unguentum puer, ac coronas:

Neu desint Epulis rosæ,

Nec viuax apium, nec breue liliu.

Lib. 1. Æ-
neid.

Et a Virgilio--

Crateres magnos statuunt & vina coronant.

L. 14. Epi-
gram.

Eodem recidit illud Martialis.

Frangere thoros, pete vina, rosas cape, tingere nardo.

Lib. 1.
Eleg. 7:

Et quod Tibullus cuidam exoptat,

Illius è nitido stillent unguenta capillo,

Et capite & collo mollia feta gerat.

Volup-

Voluptuosus hic luxus, non iniuria penitus ex-
terminatus est olim, ac profligatus, à Christianorum
conuiujs.

Propinandi ritus, apud veteres solennis erat, ac
gratus, non quidem ad explendam sitim in fine
mensæ, sed ad communem lætitiã, & gratiam in-
ter se conciliandã. Inde προπινεῖν apud Græcos
dictum, & φιλοθεσίον προπινεῖν, quasi amicabile po-
culum, καὶ ἐν κύκλῳ προπινεῖν, in orbem bibere, ac cir-
cumferre.

Propinan-
di Cere-
monia.

Formam verò propinandi exponit Athenæus his-
ce verbis. cum potum Caranus incepisset iussit pueros
propinationem paruis poculis in orbem circumferre,
quibus ad bibendum, se mutuò prouocabant. Alludit ad
id Plautus in Perfa.

L. 4. in Ca-
ranij
Macedo-
nis Cæna.
Forma pro-
pinandi a-
pud ve-
teres.

Pagnium, (puer pincerna) tardè Cyathos mihi das,

Cedo Sani :

Benè mihi, benè vobis, & benè amica mea.

Sic poculum euacuans.

Porro docet Aristophanes, olim quoq; peracto
Conuiuio, sublataq; mensa, meracum inferri con-
sueuiffe, atq; eum calicem ἀγαθὸν δαίμονα, id est
boni genij appellatum. Idem poculum, Athenæus
ostendit dictū μεταπιπείρον, ἢ ἀ lotis manibus adfer-
retur. Vnde vulgatum illud Græcorum, δαίμονα
ἀγαθὸν μεταπιπείρον. Hunc calicem quisquis acce-
pisset, præbibeat alteri cuiquam è conuiujs.

In vespis
Ritus pro-
pinandi
unde et
quam va-
rius?
L. II. Dip-
nosophista.

Et illud quoq; constat, tum è Luciano, tum ex A-
thenæo, morem fuisse, vt si quando bibituri essent
alterique propinaturi, aut Deum quempiam, aut
hominem, ominis causa nominarent, rati cessurum
melius potum, eo præmissio quasi auspicio. Ægidi-
us item Albertinus ex Antonio de Gueuara comme-
morat,

In Lapis
thu.
Trina in-
honorem

Cratium aut
nouena no-
mine Mu-
sarum bi-
bitio.

Libello de
conuiuio
& compo-
sationibus
titu. 6.

Lib. 3.

Ode. 19.

Bibitio
multipli-
cata ad nu-
merum li-
terarum
quo consta-
bat amici
nomen, cui
voto pocu-
la nuncu-
pabant.

Lib. 2.

Eleg. 1.

Bibitio
cum incla-
matione
nominis
amici.

morat, solitos quoque vel ter in honorem Gratiarum, vel nouies, musarum cultu peculiari, bibere. Hinc Ausonius.

*Ter bibe vel toties ternos, sic mystica lex est,
Vel tria potandi, vel ter tria multiplicandi.*

Et Horatius.

Tribus aut nouem

Miscentur Cyathis pocula commodis,

Qui musas amat impares,

Ternos ter Cyathos attonitus potet vates.

Nec hic substitere, eiusmodi superstitionum, in bibendo atque propinando vino, ludicra; quin etiam in eorum gratiam quos diligebant, tot Cyathos euacuabant, quot literis nomina ipsorum constabant: indicat id Martialis in Epigrammate.

*NEVLA sex cyathis, septem Iustina, hibatur:
Quinq; LYDAS, LYDE quatuor, IDA, tribus.
Omnis ab infuso numeretur amica falerno,
Et quia nulla venit, tum mihi somne veni.*

Interdum etiam solo amici nomine in clamato potabant. Hinc Tibullus.

*Sed bene Messalam sua quisque ad pocula dicat,
Nomen & absentis, singula verba sonent.*

Increbuerant hæc passim cęremonie, ac præfertim inter Teutones adeo, ut nec aboleri possent, nec antiquari facile. Inde arbitrantur quidam, & meo iudicio non ineptè, permissum à primis illis Germaniarum Apostolis, ut inter Epulas alter alteri, amoris ergo ac benevolentię, propinarent, nemine tamen, ad respondendum æquali haustu, ni placeret, ad actum, quo gentilis ille, Idololatriam olens ritus, in piuum, & humanum usum transfret. Illud verò sublatum omnino, ut bibitari, Deos nominarent.

Neque

Neq; ego nunc propinandi morem taxauerim, si quis, ut apud Italos, atq; alias exterarum nationes in usu est, suo quo bibit poculo, alios amicitiae ergo saluter, ipsis deinde, an & quando respondere velint, libertatem permittat. Quae si consuetudo in Germaniam inuehi possit, abrogata illa, quae diximus, ad aequales haustus impulsione, quid non esset boni sperandum? Crediderim ego, & non temere, nationis eius pristinum atq; auitum splendorem, in hoc solo cardine versari.

Præclara hoc caput auctoritate Plutarchi concludam. *In conui. 7.*
Bonorum virorum, & sapientum conuiuia, non sapientia, auget impensas, sed minuit potius, cum superuacanei obsoniorum apparatus omittitur, & vnguenta peregrina, & bellaria, vinorumque preciosorum diffusiones. quae omnia praesertim hoc vbertim propinandi luxu, fiunt.

CAPVT XVII.

De grandioribus Cyathis à duobus tribusue in circum epotari consuetis.

ET iste mos à priscis olim Germanis dimanauit, ut duo tresue, grandius aliquod poculum, aliis totidem praebitum, in gyrum ita transmittant, ut nullus è Symposio, relinquatur ab eo immunis. Nam auctor est Cornelius Tacitus, cuius quoties sententiae subscribunt, inter alios Auentinus, & Bohemus, qui de veterum Teutonum ritibus, atq; viuendi consuetudine scripserunt, eos, & ante Christi susceptam fidem, cum adhuc gentilitatis erroribus immeriti erant, conuiuia sua hoc bibendi ritu exornasse, ut *συμπόσιον*, uti Homerus & Xenophon appellant eum, qui amicos conuiuio excipit, luculentiori aliquo poculo, quo haud vulgare, sed praestantissimum, quod conqueri poterat, vini genus continebatur, principio epularum, hono-

In annalibus.

2. Par.
hist. tit. 10.
In vita S.
Martini.

Sacerdota-
lis dignitas.

In libro de
ceremo-
niis Eccle-
siae.

Pius biben-
di usus in
abusum de-
generauit.

Genial.
dier. lib. 5.
cap. 21.

honoratori conuiuarum degustandum offerret. Eius rei vestigium è vita Diui Martini nobis apparet. Vt enim S. Antoninus refert, & Seuerus Sulpitius cum quodam die sanctus ille Episcopus, ab Imperatore ad prandium vocatus esset, atq; vnà cum multis Imperij proceribus accumberet, iussit Imperator, honorarium illud poculum Diuo viro primum offerri, honoris causa. Ex quo cum bibisset, id non Imperatori, sed sacerdoti suo, ad latus assidenti porrexit, sacerdotalem dignitatem, Imperiali potentia longè superiorem esse subinnuens.

Scribit prætereà Rabanus Maurus Fuldenfis Monachus complures, ante octingentos circiter annos, omnibus totius anni solennioribus festis, vinum a Sacerdote in Ecclesia solenni precatione benedictum, principio prandiorum atq; cœnarum adhibere consueuisse, hoc modo; vt pater familias Craterem magnum vni è conuiuis, honore præcellenti, porrigeret hic, cum aliquantulum inde bibisset, alteri tradebat & hic tertio; aliiq; per ordinem aliis. Quo scypho, circulatim quasi, ad amoris mutui vinculum epoto, licebat vnicuiq; tantum bibere, quantum lubebat, nemine prorsus ad potandum adacto.

Hunc ritum inuidus Dæmon, innata sua malitia, in abusum quoq; conuertit, vt non semel, sed sæpius huiusmodi pocula, præsertim cum iam pleriq; affatim biberint, per orbem epotentur, ne quis à Conuiuiio sobrius euadat. Id de Græcis quoq; scribit Alexander ab Alexandro. *Græci in primis epulis minoribus poculis delectabantur, in fine verò largioribus, multo propinabant. Quare Græco more bibere, est capacioribus poculis haurire.*

Et de sene quodam, Xenophon in conuiuium mentionem facit, qui saltando lassus, puerum inlambat, hisce verbis.

Puer

Puer infunde mihi magnum poculum.

Qua de re, quicquid sit, quantum hæ ingentes amphoræ exitii generent, in communi hominum consuetudine, ne ego referam, facilis est apud cordatos ac prudentes æstimatio.

Illud peruelim, audiant bibones eiusmodi, seu-risimam Diui Augustini obtestationem. *Hoc ante omnia rogo, inquit ipse, & per tremendum diem Iudicii vos adiuro, ut quotiescunque inuicem conuiuia exhibitis, illam scdam consuetudinem, per quam grandi mensura, sine mensura, duo, tres, plures uel, aut volentes, aut inuicem solebant bibere, tanquam venenum Diaboli, de vestris conuiujs respuatis: quia ista infœlix consuetudo adhuc de paganorum obseruatione remansit. Et quicumque hoc in suo conuiuio, aut alieno, fieri acquieuerit, Diabolo se sacrificasse non dubitauerit. De qua bibitione, non solum anima occiditur, sed etiam corpus debilitatur. Sed credo de Dei misericordia, quod ita uobis inspirare dignabitur, ut tam lugendum, & etiam erubescendum malum, ita uobis in horrorem veniat, ut illud nunquam fieri permittatis, sed quod illa ebrietate periturum erat, in pauperum refectione proficiat.*

Ser. 231. de Tempore qui est i. de Ebrietate.

CAPVT XVIII.

De poculis vno tractu seu spiritu ebibendis.

Vini abusus, nunc temporis præter omnem modum increbuit, quem olim non ita frequentem fuisse, nisi apud eximios quosdam vini Larcones, ex historiis deprehendi. Capax poculum propinatur, vnico hausto epotandum: id ni-

Subitaneus haustus vnicus tractus facti, perniciosissimi.

V re con-

*Subitanei
haustus, v-
noq; tractu
facti per-
niciosisi-
mi.*

*Quis
vires
vires*

*Lib. de
Helia &
ieiunio, ca.
17.
Consuetu-
do illa vi-
guit etiam
tempore
D. Ambro-
sio.*

*istud
- oru
vires
vires*

te contemptum se, ac ludibrio affectum queritur. Ergo, ne odium incurras, standum vini pactis, & bibendum, vt parum absit, quin guttur cum stomacho crepent. Quæ subitanea vini ingurgitatio, quantum obsit valetudini, nemo non videt. Spiritus præfocatur, stomachus distenditur, concoctio turbatur, cibus cum potu indigestus, è ventriculo pro- pellitur, totum corpus alimento suo necessario, conuenientiq; priuatur. Cùm enim vini tantum, vno tractu & halitu, in stomachum deiicitur, vt angustum eius orificium non possit ingredi, tam subito, circa stomachum non raro subsidens, acescit atque computrescit, aliosque corporis humores, præsertim sanguinem corrumpit, ac morbis quam plurimis materiam suppeditat. Quamobrem, Diuus Ambrosius, hunc noxium morem, acerba reprehensione exagitat. *Mihi non poculi, sed profluuii genus esse videtur, quod in ora hominum, tanquam per fistulas aut canales, vina funduntur. hos homines an vtres verius stimauerim? Et tamen ipsi vtres, si immoderata transfusio fit, sæpe rumpantur. Per cornu etiam fluentia, per facces hominum vina decurrunt, & si quis respirauerit, commissum flagitium, soluta acies, loco motus habetur. Aqua decurrens à Libano cautes rumpit, & soluit. quomodo mollibus putatur nequaquam nocere visceribus, vinolentorum impetus fluentorum? Elephantos quoque, ferunt, promuscide haurire aquæ plurimum, eosdem tamen ad sedandam sitim, moderato potu esse cõtentos. Sed si fortè ab aliquo caupone fuerint mercede fraudati, indignantes, replere Promuscidis concauum, non vt bibant, sed vt effundant, atque ita momentariis inundationibus irigare tabernam eius, de quo se putarint vindicandos. Et tu memento vno tantum stomacho tuo vini ingurgitare.* Hæc Ambrosius.

Quid quod certissimum vitæ discrimen creent, si subitanei haustus? Noui quendam ego, qui in hoc vitæ genere perillustri erat, omnesq; alios, tametsi famulos bibones exuperabat. Is quadam vice accumbens epulis, suæ strenuitatis aliquod specimen editurus, vastum efflagitavit poculum, quod vno tractu, cum propinasset vni è confodalibus, potare cepit, eporoq; poculo, mortuus inter assidentium manus illicò corruit, & perditissimam cum viuo animam euomuit, perillustri argumento diuinæ vindictæ.

Periculum vitæ ex acceleratis illis haustibus. Notabile exemplū.

Quantò satius est igitur, cuiq; liberum facere, vt tantum bibat, ac toties, quantum lubet, ac quoties placet. Quam equo tuo das licentiam homini denegabis? Vt equus tuus tractim bibat, ac lentè, ne potus officiat, retracto sæpius capistro efficis. amicum ad huiusmodi pocula ne inuites, ne damnum quod ab equo auertis, in hominem adducas.

CAPVT XIX.

De vitiis haustibus pro sanitate Regum, Principum, Dynastarum.

A iam dicto potus abusu, & ille non multum abest, qui quotidie modò vsurpatur inter nostrates: ac tanta quidem libidine, ac luxu, hîc mos à paucis iam annis inualuit, pro sanitate Principum, & eorum, à quibus aliquam inire velis gratiam, bibent, vt nullo non in conuiuio frequentetur. Ortum habet haud dubiè, ab illa gentilium superstitione, qua bibituri, aut Deos inclamabant, aut amicos absentes, quod supra commemoratum.

Vide ca. 16. lib. 3.

Vide ca. 16.

Vitiis pro sanitate

Est verò ista bibendi ratio, egregium Dæmonis inuētum, quo inducit ad potum homines, Principū reuerentia, quorum honorem ibi controuerti putant, fundatorè,

haustus, quæ habeat, fundatorè,

tant, ad copiosè bibendum, atque eo ipso, & animæ, corporisq; salutem pariter petit, atq; offendit.

*Adulatio
in hoc bi-
bendi ritu.*

Nec adulationis nota caret, præsertim in præsentia Principum si id fiat, ad quorum sanitatem li- statarii haustus inchoantur; quasi verò Principis sa- nitatem nõ cupiam ego, nisi vino repletos Cyathos hac intentione euacuem.

*Notanda
& haud
dubiè ve-
ra quorun-
dam cen-
sura.*

Sunt quidam in eam non temerè adducti sen- tentiam, vt putent, ab eo tempore, quo ritus iste in Germaniam inuehi cœptus, & vini quoque cari- tatem maximam simul introductam. Ac tamen nonnullis annis, abundè, atque optimum prouen- rit, eam tamen abundantiam, sequentium annorum in fructuosa sterilitate, fuisse quasi absorptâ, quo iudicio, iusta Dei vindicta in hoc peccatum elucet.

*Votivè bi-
bere pro
sanitate,
piaculum
non exiguum.*

Quantum verò sit nefas, quantum piaculum, et vinum prodigere, ac tam infami luxu perdere, eo- voto sanitatem Principum tueri velle, vt ego pla- bus non commemorem, vel exinde constat, quod istos haustus, veluti sacrificia, Deo libent atque offerant, quasi bibendo Deus placetur, aut delectetur, atque ad tuendam, pro qua bibitur, Principis sanita- tem, incitetur. Nam quod seuerè Deus vetuit, cur- ternum vâ, in sacris Scripturis non rarè intentant, quo nihil magis ei displicet, illud ei contra vo- luntatem, quasi in ludibrium, sacrificii loco offer- fertur.

Abfit verò, inquires, vt Deum ridere velim: hoc mentem nunquam peruasit meam cogitatio. Age id animo tuo non est statutum, cur huiusmodi po- tationes, quæ suo opte cursu in Dei grauem offensam incurrunt, non omittis? Cur è tuis non exterminati conuiujs? qui causam offensæ, qua Deus quasi con- temptim habetur, cupit, & ipsam offensam velle censetur,

Quare S. Ambrosius, nō immeritō hanc normam bibendi pro sanitate aliorum, hisce verbis grauiter proscindit. *Quid autem obtestationes potantium loquar? Quid memorem sacramenta, quae violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquit, pro salute Imperatorum; & qui non biberit, sit voti reus in deuotione. Videtur .n. non amare Imperatorem, qui pro eius salute non biberit. O pie deuotionis obsequium. Bibamus pro salute exercituum, pro comitum virtute, pro filiorū sanitate. Et paulo inferius: Et haec vota ad Deum peruenire credunt: O stultitiam hominum, qui Ebrietatem sacrificium putant. Hac ille.*

Lib. de Helia & ieiunio. cap. 17.

Quid verò te lucri captaturum putas, cū pro alterius sanitate bibendo, tuam offendis ac laedis? ne tantillum quidem. Adde, tam tibi nocet quàm illi, cui sanitate, bibendo, precaris. Annon tuam validitatem in graue discrimē conicis? Nimis id quam certum est. annon Deum irritas? nec hoc inficias tibi. Quid ergo illi, pro cuius sanitate bibis, promittes? vt Deus, ira inflammatus, condignam in peccati tui poenam, à morbis eum inuadi, ac turbare sinat. Hac enim & similia, peccato debentur, flagella. Cuius rei metu, suadendum Principibus viris, ne vsquam permittant, huiusmodi vinaria vota pro sanitate sua fieri, si sibi met consultum velint, si diu superstites atque incolumes viuere exoptent.

Notate, qui pro vestra sanitate permittit vt bibatur.

Ponamus verò ita esse, si ingentia sint à te pocula pro sanitate cuiusdam exinanita, prodesse illi, sanitati eius emolumentum asferre, tutari eam, arcedendo quæuis mala; tam ne vecors eris vt tam graui tuo detrimento, id velis? hoc cōne tua tibi dicat synderesis? Annon tutè tibi proximus? præclarum est

est fortis atque constantis animi argumentum, pro patria, pro Rege, pro Principe, vitam periculis exponere, fateor; hoc fortitudinis est opus: at verò tam portentose pro aliorum fanitate bibere, actus Ebrietatis.

Quare ô Germani, si vos magna importunitate leuatos cupitis, si magna iucunditate, vestra conuiuia condire quasi, exoptatis, hosce non fanitatis, sed aduersæ potius valetudinis effectores hauitus, ex terminate.

CAPVT XX.

De stationibus bibitoriis quæ fiunt mensa sublata.

Ser. 232. de
Temp.

Illud verò quale est, lamentatur B. Augustinus quod iam transacto cõuiuio, expleta siti, cum amplius bibere non possint, nec debeant, tunc quasi nouelli, quasi & ipsa hora superuenerint, diuersis nominibus incipiunt bibere; en expressam hinc nostratium post Epulas potandi libidinem. Certè, non minima hæc est vesania patriæ nostræ, quod contra omnem rationem, cum aliæ nationes, vbi prandia vel cœnas expleuerint, honesta se exercitia, Musicam, inquam, vel colloquia conferant; ipsa, tùm primum incipiat magis magisque perpotare, sicq; Epilogum conuiuio, poculis imponere. Atq; vt eò maiori auiditate vinum hauriri possit, affatim salitæ quæpiam, aut pipere conditæ, afferuntur bucellæ, ad excitandam sitim conducentes. Quod à S. Augustino quoq; reprehensum olim.

Ser. 232. de
Temp.

Sunt enim, inquit, qui sola illa ex causa aliqua salsa cibaria sibi ordinant fieri, vt per ipsam salitudinem nimiam se possint Ebrietate obruere. Hæc enim si Pagani, qui Deum ignorant, faciunt, nec mirandum est, nec mirandum est, nec mirandum est, nec mirandum est, nec mirandum est.

dolendum, quia & in Deo spem non habent, & antiquam Patrum suorum consuetudinem seruant. Tum verò bibendi certamen acrius vrgetur, quàm ipsas inter Epulas. *Maiora pocula*, inquit idem S. August. prouidentur, *certa bibendi lege contenditur, qui potest vincere, laudem meretur ex crimine.*

Quod ipsum, quanti sit momenti, ad destruendâ bonæ habitudinis firmitatem, Leuius Lemnius inquit, hisce verbis: *Inchoata autem concoctione ventriculi potu fatigare, perquam est noxiu; interpellat. n. ac remoratur naturæ facultates ac functiones, quibus operi insistit, cibumq; concoqui, atq; elixare prohibet. Vt enim olla ac lebetes, deferuescunt, ac ebullire desinunt, offusa aqua gelida: sic ventriculus affluenti portione turbatus, ab incepta cõcoctione desinit, seriusq; munia sua exequitur, ac minus exactè cibum concoquit, vt qui ante legitimum tempus, inconcoctus, in intestinorum laxitatem propellatur; quo fit, vt cibi vsus fructusque homini pereat, atque ex viscerum obstructione, quæ humorum putredinem inducit, morborum ac febrium seminaria acciri contingat.*

Quæ inconuenientia, & plura alia hîc à nobis intacta, qui à se procul esse velit, ne se post epulas, vbi surrectum fuerit, potui dedat, vt peruulgata nunc fert consuetudo, quin potius honestæ cuiuspiam relaxationi vacet, eaque tempus fallat. Fit enim persæpe, vt qui inter Epulas modum bibendo non excessit, hisce in stationibus, reindegrato quasi prælio, primum inebrietur, ac vino succumbat.

Quod si te inter eos versari vsu veniat, quorum hæc est viuendi ratio, vt à prandio in cenam vsque potent, eademque potandi exercitia rursus à cena, in multam nocte protelent; alio te medio vix

V 4 pote-

ser. 231. de Temp.

Finitis epula amplius haud bibendum. Lib. 2. de occultis naturæ miraculis: cap. 38. Simile. Digestionu impedimento.

Consilia amplectendum.

poteris incolumem seruare, ni te clanculum sub-
ducas, fugaque tibi consulas. Nam si moreris inter
ip̄os, sensim attraheris ad bibendum largius, vn-
de crapula consurget, quæ te sequenti die affe-
ctum pessimè, diuexabit variis tormentis atque cru-
ciatibus.

CAPVT XXI.

De nocturnis Commessionibus.

Nec minori odio prosequendæ commessionio-
nes, post cœnâ fieri consuetæ, quæ pestifera sua
damnositate, non corpus modò, sed & animum tur-
bant; vt per se clarum est, atq; vt vberius explicetur,
non est vsus factò.

Turbant enim somnum, caput fumis replent, hu-
morum putrefactiones inducunt, cerebrum concu-
tiunt, neruos debilitant, omne corporis robur ener-
uant. Animo quantum officiant, quid dicam? Ni &
hîc quoq; ad perniciem comessatorum, omnes co-
natus afferrent, mirum fortè non esset, tot earum af-
fectas passim inueniri.

Rom. 13. Nec temerè sanè vetuit eas Apostolus cum dixit.
Non in comessionibus & Ebrietatibus, fallendum
tempus, quod ad operandam salutem, à Deo libera-
liter nobis est concessum, atq; ad eò nec effulsissimæ
huiusmodi pergræcationes, vt à plerisq; fieri nunc
assolet, & de Tiro Imperatore scribit Suetonius, ad
mediâ noctem, cum familiaribus extendendæ. Stat
immota illa Diui Pauli sententia, in comessatores
lata. *Manifesta sunt opera carnis*, (inter quæ non infu-
mum locum tenent) *Ebrietatis commessiones, quæ
prædixi vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt,
regnum Dei non consequentur.* Non hæc sunt anilia
deli-

diramenta, non Sicula quædam gerræ, vt putant, atque contemnuntur, à vinolentis, ea nihil facientibus, sed verba sunt, ab ipso Dei spiritu dictata. Quare olim experimento discent, quod nunc vino madidi, temerè, magno salutis propriæ neglectu, vanum atq; irritum ducunt terriculamentum.

In communi quidem omnibus planè sunt vitæ comesationes, præsertim verò iis, qui in Domini sortem adscripti sacris persæpè operantur, ac diuissima pertractant mysteria. Nam vt benè Gratianus in decreto, *Si laicis Comesationes damnabiles sunt, multo magis sacerdotibus, imputantur ad gehennam; venter enim pinguis, vt ait Hieronymus ad Nepotianum, crassum sensum generat, cum sacerdotalis contra sensus vigil esse debeat, ac tenuis, atq; adeò huic vitio obnoxij, in sacerdotes vngi non debent.* Nec immeritò. Nam vt S. Gregorius ait. *Qui adhuc vitiorum bello subiacent, nequaquam per prædicationis vsum, præesse Magisterio caterorum debent.*

Laudandi demùm ij Rerumpublicarum administratores, qui, vt omnem comesandi luxum è Rebus publicis exterminent, sub noctem tabernas victarias claudi iubent, neminiq; potum amplius præberi; qua via, multos interdum intra frugalitatis fines coerceri, compertum est.

CAPVT XXII.

Veterum ritus in diluendo vino.

DE incredibile Græcorum luxu, quem in miscendo vini potu adhibebant, sic scribit Ælianus. *Græci è nimio luxu, vinũ vngueto preciosissimo miscerunt, bibebant, et supra quàm satis esset, aut necessitas postularet, hac mixtione utebatur.* Author est quoq; Andreas

Comessationes potissimum clericis in concessa. Dist. 44. c. Finali.

L. 23. Moral. cap. 12.

Mirifica miscendi vini apud Græcos illa celebræ. De natu-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

- rali vino-*
rum histo-
ria lib. 4.
in proëmio
- Thermopoli*
us
apud Ro-
manos.
- Epist. 2. l. 3.*
- Lib. 2.*
- Eleg. 1.*
- L. 19. c. 4.*
- L. 31. c. 3.*
- L. 4. Natu-*
ral. cap. 9.
- Satyr. 5.*
- dreas Baccius, veteres Romanos, ad vinorum fortium, præsertim eorum, quæ ex Chio Insula, tum aliis Graciæ partibus apportabantur, vim retundendam, & eorum crassitiam dissoluendam, primum calidam immiscuisse aquam vino, quod postea niue, aut glacie, æstatis tempore refrigeratum, delitiosè bibebant. In quem usum inuenio apud Romanos olim in publico foro constructum Thermopolium, rem ad vinarias mensas momenti maximi. Erat illi officina, vasis admirandi operis instructa, quæ à preciosis miliaria appellabantur, in quibus vna hora, tam immensa calefieret aqua, vt tam principum, quam popularium mensas vberimè satiaret. Alludit ad id aheni nomine Horatius. *sub noctem gelidam, lignis calefactat ahenum.* De vini dilutione verò, sic Tibullus.
- Temperat annosum Martia Lympha merum.*
- De niuis aut glaciei refrigeratione, Plinius ait. *niuem, illi glaciem potant, venas montium in voluptatibus gula vertunt, coguntq; , vt alienis mensibus nix algeat.*
- Alio quoq; in loco. *Neronis inuentum est, aquam Thermopolio decoquere, vitroq; demissam, in niuem, refrigerare.* Declamat verò Seneca in huiusmodi luxum acerrimè. *Nec niue, inquit, contenti sunt, sed in glacie rigorem exquirunt, ac sæpè eam repetitis aquis diluunt, vt pertinacius frigidum concipiat, ex abdito effoditur. Itaque nec vnum niuis est precium, sed habet institores & reponende officinas, paleisq; custodiunt, inquinantq;. Et paulo post subdit. Quemadmodum illis nihil satis frigidum, sic nihil satis calidum est, sed ardentes boletos demittunt, pene feruentes, quos deinde extinguunt niuis potionibus. Itaq; nix eo peruenit vsu, vt aquæ locum obtineat, Vnde Iuuenalis.*

Quando vocatus erit gelidæ calidæque minister? Lib. 1. Epi-

Et Martialis. Lib. 11.

Frigida non desit; non deerit calda petenti.

Alibi quoque; Lib. 14.

Nec nisi post niveam cacuba potat aquam.

Denique; Setinas, moneo, multa niue solue trientes.

Adhibebant autem calidam aquam, ad soluenda crassissima illius temporis vina, quæ ut Plinius testatur, data opera, aut sub sole, aut igne in fumo appensa, in mellis quasi consistentiam redacta erant, ut potari per se non possent, nisi peruincerentur aqua. de qua priscorum consuetudine, quidquid alij sentiant, eam luxum duntaxat, atque voluptatum illecebras redolere, puto, nec abs ratione ego, ad acrimoniam vini reprimendam, à pluribus nihil ominas usurpatam.

Quamobrem demiror nostrorum hominum appetentiam, qui fortissima quæque vina, absque vlla aquarum immixtione bibunt, magna internorum viscerum, hepatis presertim, adustione, unde plurimorum origo morborum existit. Melius ergo illi faciunt, quod dilutiusculum bibendo, sanitati consulunt; Quod & illa Poëtarum fabula inculcatum voluere veteres, qua finxerunt, Bacchum ubi primum natus, ex igne produisset, exceptum à Nymphis, tinctumque aquis refrigeratum fuisse. Unde venustum Meleagri Epigramma.

Bacchus ut è flammis puer exiliisset, in vndis
Tinxerunt Nymphæ, sordidum adhuc cinere.

Hinc iunctis Nymphis est Bacchus gratus, at
ignem.

Ardentem capies, hunc nisi miscueris.

Hinc

Cur vina temperantur aqua calida?
L. 14. ca. 7.

Apud Erasimum.
Adag. Chilian.
2. Cent. 2.
sub finem.
Aqua miscenda fortiori vino.

Lib. 10. Hinc etiam *Episcythizare* Lacedæmoniorum pro-
Dipnoso- uerbio ἐπισκυθίζεσθαι, magna infamia dicebatur,
phistarum. de iis, qui vinum merum intemperantius biberent;
 nam Athenæus refert, Cleomenem Spartonorum
 Regem, cum Scythis agentem consuetudinem, &
 illorum ἀκρατωσώσιον, id est, *meri potationem imi-*
 tantem, in insaniam versum fuisse. Scythæ autem &
 Thraces, ἀκρατωσώται vocantur, id est, *meribibi*;
 vnde illorum conuiuia plerumq; sanguinolenta e-
 rant, & tumultuosa, qua ex re docebant, nunquam
 sine aqua bibendum merum. Hinc & illud parcemq;
 locum obrinuit vt Plutarchus author est, ἢ πέντε
 τριῶν, ἢ τετραῶν, ἢ μὴ τέσσαρα; *aut quinq; bibere aut tria;*
non autem quatuor. Id est vel ad quinq; vini Cyathos,
 duos aquæ addere; aut duobus vini vnum aquæ.

*In Sympo-
 siaco De-
 eade. 3.*

CAPVT XXIII.

*Consilium presentaneum, quæ te in conuiuio, vbi
 largius potatur, conseruare sobrium possis.*

Hic labor, hoc opus est; hic excogitandi omnes
 astus; huc omnia promptissimè consilia refe-
 renda: hæc enim summa res, difficultate non caret.
 Optima primum, (vt docet illustris quidam Archia-
 trus) & certissima Ebrietatis arcendæ ratio est, parè
 & non nisi quantum necessitas postulat, bibere. Deinde,
 à fortibus haustibus abstinere, maxime, quibus caput de-
 bile est. Tertio; non varios potus eiusdem naturæ, simul
 ingerere; Varietas enim, & inæquales, & turbulentos
 gignit halitus; possunt tamen vinis fortibus aqua misce-
 ri, aut leniores cereuisia superbibi, quæ vini vehementi-
 am frangunt. Inter pocula parum comedendum; nam ci-
 bus, potum in ventriculo diutius iusto remoratur, vnde
 plus

*Guiliel.
 Grataro-
 tus Bergo-
 mas lib. de
 natura vi-
 ni, cap. 5.*

*Modus E-
 brietatem
 precau-
 di.*

plus vaporum in caput fertur. Nec cibi halituosi inter bibendum assumendi; tales enim per se caput implent atque offendunt. Quod temperamentum ubi fuerit adhiberem, facile alios, absque vilo ordine modoque vinum ingurgitantes, sobrietate superabis.

Sed quid si deprehenderis, combibones alios, omnia in te occultè pocula collimasse, atque tecum agere versutè, ut vel fortiori tibi præbuito vino, vel capaciore poculo decipiaris? Tu contra audentior ito omnesque euadendi vicissim technas effingito. licet enim, hac præsertim bibendi palæstra, quod suo Grecis in prouerbio tritum est, ἀλώπεκι ζην πρὸς ἐπίευν ἀλώπεκα & cum vulpe vulpinari, astumque astu eludere.

Pocula itaque, aut clam à te amoueto, aut si intentis te ita oculis obseruent, ut id non possis, aliquem te è conuiuio subducendi, modum comminiscitor, ut vel negotij cuiusdam causa, auoceris, vel è naribus sanguinem stillare simules, vel aliam ob necessitatem surgere liceat. quo impetrato, si poteris fugam capesse.

Elusio illorum, qui nimium tibi propinquant vini.

Quod si non semper succedat astus, ut nec semper Iouis taxilli feliciter cadere possunt, quid tentasse nocet? Aliud melioris effugij genus experire. forsan, quod vulgò aiunt, posterioribus melioribus, fac itaque periculum.

Sed quid, si nec secunda vel tertia fraus prosperè eueniat? Illud saltem efficies, ut omnes agnoscant, te sobrietatem amare, quo forsan permouebuntur, ut te posthac non ita acriter ad bibendum impellant.

Suppeditat hæc, & plura, eius generis consilia, præstantissimus Medicus Leuinus Lemnius, his verbis. *L. 2. de occultis naturæ Mirac.*
Inoleuit consuetudo apud Germanos, ut neminem pro-
pemo-cap. 12.

In Curgu-
lione.

quemodum sibi deuinctum cupiant, fidumque amicum ac familiarem exoptent, quam qui strenuum se potorem prebeat, atq; impigre, vt Plautus ait, cloacam vino proluat. Quomobrem opera precium me facturum sum arbitratus, si nonnulla qua Ebrietati obfistunt refera, quo quisque sibi prospicere possit in eo certamine, vt aut vino non succumbat, aut quam minimum offendatur.

Principio, nemo se inter initia, plus satis facilem prebeat, promptumq; in exhauriendis exsiccandisq; poculis, sed tergiuerferetur, ac ciuilitate recuset, morbumq; preterat, ac valetudine causetur. non nunquam excogitandi sunt astutus ac stratagemata, quod illos deludas, qui te sibi scopi praefixerunt quem feriant, tibiq; plus infesti sunt. Captanda interim occasio, aut te vt micturientem tacite subducas, aut pateram Craterasq; abduci clanculum cures, in eaq; re te callidum esse decet ac cautum, magnaq; dexteritate id perficere. Nam si deprehendi technam contingat, multo cumulati, ac cum fenore in te hoc munus refundetur. Caterum quisque pro insita natura calliditatis atq; astutia, varias fingere potest rationes ac modos, quibus poterit eluctari, ac combibones fallere. Interim constituat sibi quisq; ante oculos, huius illaudatae consuetudinis, errorisq; inueterati praemia. Perspiciet luce clarius, quid noxae, quidue detrimenti tum corpori, tum anime mentique inferat vini intemperantia. Hac illo omnia.

Obiectio
contra ea
que dicta.

At inquit; Fraudes huiusmodi sunt illiberales & Christiano homini minime conuenientes: si sobrietatem tueri velis, aperto pugnandum Marte potius, quam dolis; Nam teste Poeta --

Nulla est victoria maior,
quam qua confessos animo quoq; subiugat hostes.

Et

Et Florus Historicus ait. *Eam vir sanctus & sapi-* *Li. 1. c. 12.*
ms. sciet esse veram victoriam, quæ salua fide, & integra
honestate parabitur. Quare non subdolè, non callidè
eludenda pocula, sed apertè respuenda, si sobrietatis
dignitatem seruare velis.

Hæc sunt quæ ab iis dicuntur. Ego contrà repo- *Qui doli*
 no, primum; Hostis est Ebrietas, quem perdere ius *ad Ebrie-*
 falsq; fit, & quid refert, quo modo? Tritum illud Vir- *tatem sine*
 gilij innotuit. *liciti.*

Dolus an virtus, quis in hoste requirat?

Virg. 2.

Æneid.

Non hîc dolum accipio, qui mendacio fit coniu-
 ctus, q; semper auersandum; sed fictionem aliquam.
 que, Vlpiano teste, apud veteres olim Romanos quo-
 que, *solertia* nomine insignita erat, maximè si ad-
 uersus hostem latronemûe, quis machinaretur. At
 quis Ebrietas hostis crudelior? quis latro atrocior?
 Ergo Homeri consilio eum.

Lib. 1. de
dolo.

Odys. 10.

Κτείνηε δ' ὄλω, ἢ ἀμφαδ' ὀρ' ὄξει χαλκῶ.

Confice siue dolo, seu stricto cominus ense.

In quest.

super Iosue
quest. 10.

Nam vt Diuus Augustinus ait. *Cum iustum bellum*
incipitur, vt apertè pugnet quis, aut ex insidiis, nihil ad
super Iosue
quest. 10.
quest. 10.
 iustitiam interest: Idq; præsertim, si publica vis ac ro-
 bur nihil præualeant; quod in huiusmodi sympo-
 siis maximè locum habet, vbi, si sobrietatem publicè
 profitereris, (quod ahâs magis approbandum fo-
 ret, si tutum esset) conuitiis, atq; scommatibus, te ex-
 cepturi essent, quos Ebrietas deuinctos habet. quas
 à te vexationes, vt reicias, hæc tibi ad sobrietatem
 via panditur, qua victor quoq; si voles euadas, nec
 tua priuaberis laude, vt nec Spartani duces suos qui
 rem stratagemate confecissent. Nam vt Thucydides

Lib. 8.

auctor est, ei qui dolo hostem fregerat, bouem im-

molabant; qui aperto pralio, Gallum

Gallinaceum.

EA

CAPVT XXIV.

Quomodo sub Epulis, tùm aliàs quoq; bibendum
vt sanitas conseruetur.

Lib. de
enda va-
letudine.

Quod Plutarchus suppeditat, consilio, nihil aptius, nihil ad sanitatem roborandam accommodatius, meo iudicio, afferri posset; eiusmet itaq; hic verba subnecto. *Vinum & potus est vtilissimus, & pharmacum suauissimum, & obsonium, quam minimè noxium, siquidem Temperatum esse contingit. Idq; magis, vt in tempore modicè sumas, quam vt aqua diluas. Aqua verò, non solum si vino admisceatur; Verùm, si subindè inter vina diluta per se sola bibatur, magis innoxium reddit id, quod dilutum est. proinde consuefacere nosmetipsos oportebit, vt extrà quotidianam victus rationem, duos, tresuè aquæ Cyathos addamus, quibus & vini vis, vigorq;, lenior redditur, & corpus assuescit aquæ potandæ, quò si quando necessitas intererit, non offendatur insolentia nouitateq;, neq; renuat ut recuset: Fit enim vt nonnulli tum maxime vinum appetant, quum maxime est opus aquæ potu, siquidem quoties sole æstuant, aut contrà frigore rigent, aut vbi vehementius dicendo laborarunt, aut acrius cogitationem interderunt, in summa, post labores ac delassationes, excipiant bibendū esse vinum, perindè quasi natura solatium aliquod corpori postulet adhiberi, quò à laboribus refocilletur. At natura solatium quidem haud postulat, si dilutias solatium appelles, sed refocillationem postulat, quæ media sit inter voluptatem & laborem. Quapropter istiusmodi minuendus est cibus: Vinum aut omnino subtrahendum, aut adhibendum est, multa subindè aqua potione temperatum, ac dilutum: Etenim cum vehementer*

Optimum,
Plutarchi
consilium.

Post graues
labores v-
bi rebe-
menter in-
calueris
non biben-
dum po-
rens vinū.
sed aut di-
lutū aut a-
qua mera.

Et velocis efficacia sit vinum, corpus iam turbatum, magis exagitat, quaeque commota sunt, magis exasperat, atque exacerbant, eum mitigatione potius egeant ac lenimine, ad quae maximè conducit aqua. Nam si quando, non cum sitimus, sed alioqui post fatigationem, calidam biberimus aquam, aut post vehementem calorem aestumvè, protinus in intimis laxamentum ac lenimentum sentire solemus; propterea quod lenis est humor aqua, minimeque adstringens; Contra, vini potus multum habet impetum, vimque nequaquam amicam, ut placidam morbis nascentibus. Ista conuenientissimè Plutarchus, ad omne tempus, quo vini potu est vtendum.

Propius verò ad coenam ac prandium Leuinus Lemnius: Nemo se inter ciborum initia, primoque mensae accubitu, auidè potu ingurgitet. Nam sic stomacho, alimonia, absque concoctione vlla, ac fructu nutritionis, expelluntur. Quamobrè consultū arbitror, inter edendū, non confestim nec auidè, sed sensim ac paulatim bibendū, quò commodè vtraque misceri queant, parique concoctione perfici, illis praesertim, qui meatus amplos habent, venarumque conceptacula laxa. Qui verò ea vtuntur consuetudine, vt ad prandii medium sibi potu temperent, affatim bibere debent, quo potus penetret, ac percibum vndique diffundatur. Et eodem capite superius paulò. Moderatam esse decet, omnis liquoris, qui temulentiam infert, potationem; in eaque salsamentarios, ac lanios, nos imitari par est, qui vbi recondunt, in frustra concisas carniū pisciumque partes, ac segmenta, salsuginem per singulos ordines ac series infundunt, digestaque sale condiunt. Sic nos quoque, modo valetudini consultum cupimus, cibum, decenti ordine ac quantitate ingestum, potu, vbi res poscat, irrigabimus. Ego, quod

Lib. 2. de
occul. natur. mirac.
cap. 38.
Quomodo
sub prandio
bibendum, & in
coena.

Simile

X

quod exquisitissimo, huius Medici consilio, hic ad-
dam, vix habeo. ac proinde ad extremam huius li-
bri partem cursum flecto.

CAPVT XXV.

*Sacrorum Antistites ac Ministros clericos præ-
cipuè sobrietatem docere.*

*Cur præci-
puè cleri-
cos doceat
sobrietat.*

Osee 4.

*Sacerdotū
veteris
Testam.
abstinētia
à vino.
Ezech. 45.
Leuit. 10.*

*Nazaræo-
rū abstinē-
tia à vino.*

CVM facer hic ordo vicinior Deo sit, quàm alio-
rum hominum, quicunq; status, eò potissimū,
quod perpetuo Dei cultu occupari debeat, & quasi
medius inter populū Christianum, atq; ipsum De-
um, pro peccatis, absq; vlla intermissione, tum ora-
tionis, tum laudis sacrificium offerre teneatur, vnde
& in sacris à Deo audiunt; *peccata populi mei com-
dent*, qui huic statui sunt adscripti, quod eorum E-
leemosynis sustententur, par est, vt præ aliis quoq;
sobrietatem colant, clerici atque sacerdotes, sine
qua nullum sacrificium Deo placere potest. Cum
rei typus præcessit, in testamento veteri, vbi Deus,
gravi mortis intentato supplicio, interdixit sacer-
dotibus vini vsum, quando sacrificium oblaturi, a-
trium interius, ac templi penetralia ingressuri erant.
Et vinum, inquit Propheta, *non bibet omnis sacerdos,
quando ingreditur atrium interius*; confirmans præ-
ceptum, quod antea tulerat in Leuitico Deus. *Vini
& omne quod inebriare potest, non bibetis, tu & filii
tui, quādo intrabitis in tabernaculum testimonii, ne mo-
riamini, quia præceptum sempiternum est in generationes
vestras. Et vt habeatis scientiam discernendi, inter sac-
rum & prophanum, inter pollutum & mundum.*

Nazaræis quoq; peculiari religione Domino cō-
secratis præceptum erat, à vino & ficera abstinere,
toto

no sanctificationis tempore; quod & argumento
 est, percipere Deum, vt Clericalis ordo, præcipuè
 dedicatus, atq; consecratus in eius cultum, sobrieta-
 tem omni studio complectatur.

At proh dolor, hoc deplorando sæculo, vix vi-
 lum hominum genus magis est additum Ebrieta-
 ti, atque comestationibus, vt sunt permulti Clerici,
 qui ob vini ingluuiem, sese transformant in omni-
 um horarum homines. Vt cum Diuo Augustino
 merito lamentari possis: *Quod peius est, multi sunt et-
 iam maioris ordinis clerici, qui, cum aliis sobrietatis bo-
 num deberent iugiter prædicare, non solum hoc non faci-
 unt, sed etiam se aliosq; inebriare non erubescunt. Sed ag-
 noscant & doleant, qui tales sunt, quia si sese noluerint e-
 commendare, & pro se, & pro aliis, necesse est, eos aeterna
 supplicia sustinere.* Nec Religiosos in plerisq; mona-
 chis, præsertim opulentioribus, hinc excipio; nam
 & ii, per fractis patrum suorum sanctionibus diui-
 nissimis, totos ad Epulas, atq; omnem luxum, præ-
 ferunt, qui in vino cernitur, sese transtulere. Vt illa
 Domini, apud Prophetam Isaiam, lamentatio, si vn-
 quam aliàs, ita nunc præcipuè locum habeat. *Hi quoq;
 pro vino nescierunt, & pro Ebrietate errauerunt, sacer-
 dos atque Propheta, nescierunt pro Ebrietate, absorpti
 sunt a vino, errauerunt in Ebrietate, nescierunt videntē,
 ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt
 vomitu sordiumq; ita vt non esset ultra locus.*

Tales ergò, cum sint Deo sacrati homines, quos
 virtutum exemplo salutari, cunctis præluere o-
 portebat; nec mirū, tantam in reliquum vulgus ho-
 minum, corruptionem peruasisse. Nec non & hinc
 facile æstimandum erit, quale Deo sacrificium
 sint oblaturi, quorum abominandas Ebrietates adeo

X 2 pero-

Nullū ferè
 hominum
 genus, ma-
 gis temu-
 lentia in-
 fame, atq;
 Clerici &
 Monachi.
 Ser. 232. de
 Temp.

Isaie 28.

perofas habet. Deo fanè, nil nifi fanctum, nifi purum, nifi incontaminatum, placere poteft, quod de Pythagoras, Ethnicus Philofophus, illo fuo eleganti Prouerbio explicatum voluit, quando dixit:

*Maiores
sobrietatis
deceat
nouam
quam
veteris
legis
sacerdotes.*

ΜΗ ΠΩ ΕΝΔΕΙΡΘΕΙΣ ΕΞ ΑΜΠΕΛΩΝ ΑΥΤΗΜΕΤΩΝ.

Ne libaueris Diis, ex vitibus non amputatis.

*Lib. 2. de
Monarchia,*

Quod si in veteri lege, qua carnales tantum victimæ atque holocaustomata de pecoribus immolabantur, tanta vini sobrietas requisita fuit, ab illorum sacrificiorum ministris, vt sanctè munus illud obirent, quid à nouæ legis sacerdotibus, Deus exposcet? De illis sic Philo Iudæus: *Posthac Legislator præcepit, vt qui acedit altare, contrectaturus victimas, redeuntibus ad se sacræ functionis vicibus, à vino temerique abstinere, quatuor de causis: scilicet, vt effugiat pigritiam, obliuionem, somnum, amentiam. Merum enim, laxatis viribus corporis, facit id minus agile, & in somnum, velit, nolit, pertrahit, animi quoque intentionem remittens, fit ei causa obliuionis, ac desipientia. Contrà verò, sobriorum & membra sunt leniora habilioraque, & sensus puriores, syncerioresque, & mens ipsa perspicacior, ad prospiciendum futuris negotiis, & ad præteritorum reminiscendum. Et post pauca: Merito igitur institutum est, sacrificium abstemium, vt discrimen sit, inter sacra & prophana, pura & impura, legitima & illegitima. Haud multum dissonantia Origenes commentatur in eadem verba: Et locutus est Dominus ad Aaron, dicens: Vinum & siceram non biberitis, tu, & filii tui tecum, cum intrabitis tabernaculum testimonii, aut cum acceditis ad altare, & non morimini. Audistis edictum Regis æterni, & lamentabilem finem ebrietatis, vel crapulæ, didicistis. Si quis*

*Hom. 7. in
Leui,*

lis peritus & sapiens Medicus præciperet, & diceret
his ipsis verbis; Attendite vobis, ne quis, verbi gratia
de illius, vel illius, herbae succo avidius sumat, quod si fe-
cerit, subitus ei superueniet interitus; Non dubito, quin
vni quisque propria salutis intuitu, præmonentis Me-
dici præcepta seruaret. Nunc verò animarum & cor-
porum Medicus, simulque & Dominus, iubet ebrietatis
herbam, & crapulam, vitandam, & nescio si quis nostrum
non in his consumitur, nedum sauciatur.

Dicent nobis forsitan aliqui, hanc legem esse gratiæ
legisat; illud vetus præceptum, de vino, sacrificii tē-
pore non bibendo abolitum esse, & antiquatum, eoq;
Christianos sacerdotes non obligari. Ego contra hæc
nihil feram. Esto, in lege gratiæ degamus; Lex illa fit
abolita; vinum sacerdotibus tempore sacrificii bibere
liceat: At sanè Ebrietas, ab ipsis quàm longissimè re-
mota esse debet, & vel eò maximè; quod sacerdoti-
um istud, tantò sit præstantius illo, quantò corpus
vmbra suam, dignitate præcellit. Id ipsum, quod
dico, sanctus Hieronymus indicare voluit, hisce ver-
bis: Miramur autem Apostolum, in Episcopis siue Pres-
byteris, damnasse vinolentiam, cum in veteri quoque lege
præceptum sit, Sacerdotes cum ingrediuntur templum, mini-
strare Deo, vinum omnino non bibere; Et Nazareum, quã-
diu sacrã comã nutriat, nihil contaminatum, & nihil mor-
tale aspicere, & à vino abstinere, & ab vva passa, & à
dilutioni, quæ solet ex vinaceis fieri, potione, & ab omni
sæcra, quæ mentem ab integra sanitate euertit. Quare &
alio loco clericum instruens, qua ratione sobrietatè
tueri debeat, sic ait: Nunquam vinum redoleas, ne au-
dias illud Philosophi: Hoc non est osculum porrigere, sed vi-
num propinare. Vinolentos sacerdotes, & Apostolus dam-
nat, & lex vetus prohibet. Qui altari deseruiunt, vinum &

Obiectio
& eius di-
lutio.

Commene
super cap.
1. Epist. ad
Titum.

Epist. ad
Nepotianum
de vita
clerico.
Rectè in-
telligenda
D. Hieron.
sice-
verba.

Reſte in-
telligenda
D. Hieron.
verba.

Ser. 231. de
Temp. qui
eſt l. de vi-
tandā E-
brietate.

siceram non bibant. Quod non intelligendum puto, quasi voluerit D. Hieronymus omnem vini vsum, altaris ministris adimere, sed tantum superfluum Ebrietatis abusum.

Contra eos demum clericorum, qui non solum ipsi Temulentia sunt obstricti, sed & alios ad potandum cogunt, seuerè loquitur D. Augustinus: *Et quia quod peius est, aliqui etiam clerici, qui hoc deberent prohibere, ipsi cogunt bibere aliquos, plus quàm expedit, amodo incipiant, & seipsos corrigere, & alios castigare, ut cum ante Christi tribunal venerint, nec de sua, ne de aliorum Ebrietate, incurrant supplicium: sed magis, dum ipsi se emendant, & alios castigare non cessant, perueniant ad aeternum premium mereantur.*

CAPVT XXVI.

Pena Ebriosis sacerdotibus atq; clericis statuta à Conciliis & Pontificibus.

Quantoperè verò Ecclesia olim, sacerdotibus & clericis sobrietatem commendatā esse voluerit, constat è grauisimis pœnis, quas Ebriosis decreuit irrogandas.

Grat. dist.

35. cap. 1. ex

can. 42. &

43. can. A-

post.

Punitio E-

briosorum

clericorum

à concilio

illata;

Can. 41.

Can. iidē

41.

In primis Apostolorum Canones sic habent: *Episcopus aut Presbyter aut Diaconus, alea atque Ebrietati deseruiens, aut desinat, aut certè damnetur. Subdiaconus autē aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat, aut communionem priuetur; similiter & laicus.*

Concilium quoq; Carthaginense, sub S. Cypriano Episcopo, tempore Cornelii Papæ: *Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus, qui vel alea vel Ebrietatibus indulget vel desinero, vel deponitor.*

Concilium Agathense sic decernit: *Ante omnia*

cle-

clericis vetetur Ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes ac
matrix est. Itaque eum quæ ebriū fuisse constiterit, (vt ordo
paritur) aut 10. dierum spacio communionē statuimus
solumuendum, aut corporali subdendum supplicio.

Can. 2.

Concilium Turonense I. tempore Leonis Papæ I.
Sed vt hæc valeant obseruare, fomitem omnium vitio-
rum oportet abscindi, Apostolo præcipiente, Nolite ine-
briari vino in quo est luxuria. Et quàm graui Ebrietas
supplicio expietur, eadem Apostolica manifestat doctri-
na, inter cætera dicens: Neque fornicatores, neque Idolis
seruientes, neque Ebriosos, Regnum Dei possessuros. Si
quis verò in officio clericali Deo militans, ab Ebrietate
se non abstinere, secundum status sui ordinem, competens
in eum vindicta tribuatur.

Concilium Wormaciense: A crapula & ebrieta-
te omnes clerici diligenter abstineant, vnde vinum sibi
temperant, & se vino. Nec ad bibendum quispiam incite-
tur, cum Ebrietas, & mentis inducat exilium, & libidi-
nis prouocet incendium.

Can. II.

Concilium Treuerense. Ebrietas insignium incita-
trix vitiorum, & flagitiorum scaturigo, quæ in cõmess-
ationibus, & cõuenticulis dominatur, Ecclesiasticum gra-
dum, summa cum turpitudine, passim infamauit. Qui er-
gò illo vitio turpiter indulgent, immorigeri, ab officio &
beneficiis, ecclesiastica censura, & synodi autoritate,
primùm suspenduntur; Deindè, si ei impudenter detestan-
da consuetudini, dictu pariter, & visu fædissima vlti-
mus inhaerint, omnibus bonorum gradibus exutos, ad
quadrupedum sortem, quæ natura prona atq; ventri obe-
dientia sinxit, maioribus supplicii affectos, statuit abii-
ciendos.

Tit. de Te-
mulentia
Clericorū.

Inter Pontifices, Eutyhianus Papa in clericos

X 4

temu-

In Decre-
tu quæ cō-
diat; &
habentur
in lumina
Cōciliorū.
Pontificum
Decretis
Ebriosi
Clerici
vindicati.
Luc. 21.
Cap. A.
Crapula
de vita &
honest. cle-
ric.

De hū in
cap. Non
oportet. in
cap. nulli
clerico. &
in cap. cle-
rici. 44.
dist.

De reb. an-
tiquis, lib.
2. c. 2.
Ægyptii
sacerdotes
quæ sobrii.

temulentos, hanc legem tulit. *Episcopi, sacerdotes, ac Dei ministri, non debent cōmessationibus, & vinolentiis nimis, incumbere, considerantes sententiam Domini dicentis: Attendite, ne grauentur corda vestra, crapula & ebrietate; moderatè enim cibum & necessarium sumant, & potum, vt iuxta Apostolum sobrii sint, & parati ad seruitium Dei.* Eadem de re Innocentius tertius, in celeberrimo illo generali Concilio Lateranensi sic disposuit: *Clericum à crapula & ebrietate non abstinentem, & qui à superiore commonitus, non paruerit, suspendendum iudicamus.*

Vnde, vt Clerici ab hoc vitio cauerent, & eorum honestati consuleretur, antiquiora quædam conciliorū loca, quæ hîc breuitatis ergò non allegata præmittimus, etiam tabernarum ingressum illis inhibuerunt, nisi peregrinationis, vel itineris necessitate compulsis. Vt Concilium Laodicense, sexta synodus, & Carthaginense tertium.

Quod autem eiusmodi Conciliorum, ac Pontificum decreta, ingenti Ecclesiasticæ disciplinæ ruina tam parui fiant, imò quasi penitus contemnantur, atq; vt vanissima abiiciantur, dolendum potius, quàm fusè explicandum. Res ipsa, vt ego taceam, loquitur. Inde scandala, è luxuria potissimum orta, quæ si amota essent, haud dubium, quin quamplurimi ex iis, qui Ecclesiam Catholicam iam non agnoscunt, ad eius vnitatem propediem redituri forent.

Sum admiratus persæpè quod apud Diodorum Siculum legi. *Ægyptii, inquit, sacerdotibus suis, certum cibum, certamq; vini portionem dabant, ne cibo corpus grauaretur, & vini immodica ingurgitatione desiperent, & indigna sacerdotibus facinora perpetrarent.* Nunc è contra, inter Christianos Sacerdotes atque Cle.

Mericos, quis cibi modus? quæ potus mensura? Et Hieronymus sic scribit. *Cheramon Stoicus, vir eloquentissimus, de vita sacerdotum antiquorum narrans, ait. Quod omnibus postpositis negotiis, in templo fuerunt, rerum naturas causasq; , ac siderum rationes, contemplati sunt; nunquam se mulieribus miscuerunt. Carnibus & vino semper abstinerunt, ob tenuitatē sensus, & maxime propter appetitus libidinis. In his omnibus Christianorum Sacrorum præfides ac ministri, diuino cultui atque diuinarum rerum contemplationibus mancipati, ab Ethnicis illis longè superantur, dum maiorum sanctissimorum, leges optimæ, pedibus proteruntur.*

L. i. contra Iovinianum.

CAPVT XXVII.

Reges, principes, Magistratus vino sobriè uti oportere.

Rex Salomon, omni sapientia illustratus à Deo, sapientiozem se euasurum putauit, si abstemius vitam ageret. *Cogitavi, inquit, in corde meo, abstrahere à vino carnem meam; ut animum meum transferrem ad sapientiam, deuitaremque stultitiam, donec viderem, quid vtile esset filiis hominum. Ex quo satis liquet, eum statuisse, quocumq; vini vsu, sapientiam impediri, stultitiamq; nutriri: Nam si modicus haud noceret, ab ea non ita penitus abstrahere se cogitasset omnibus, quorum curæ, principatum ac Regnorum gubernacula sunt commissa, ad perpetuū Exemplum. Quare idem Rex alibi sic ait. Nolite Regibus dare vinum: Quia nullum secretum, vbi regnat Ebrietas; ne forte bibant & obliuiscantur iudiciorum iustorum, & mutant causam filiorum pauperis.* Ad quod aptè Val-

Eccl. 2.

Sobrietatis principii necessaria.

L. 5. ca. 11

X 5 Ieri-

Li. 5. c. 11. *lerius Maximus. Princeps enim, debet esse omni tempore sobrius, & potens vti vsurationis, ad causas subditorum diiudicandas, & ad dandas responsiones populis. Et præclare Plato. Nunquam in Castris quisquam gustare vinum audeat, sed toto illo tempore aqua bibatur; Et in ciuitate, nunquam vini vsu seruo vel serua concederem. Sed nec magistratibus, toto eo tempore, quo Magistratu funguntur. Gubernatores etiam atq; iudices, manus suum subituros, à vino penitus cohiberem. Ac deliberaturos quoq; de rebus non omnino negligendis; Et nulli penitus interdum, vinum concederem, nisi exercitationis corporea, morborumq; causa; hoc potu opus fuerit. Quæ propter secundum hanc rationem, nec multis ciuitati vineis opus esset. Atqui & reliqua agriculturas, omnisq; viuendi norma, ordinem suum teneret, ac vini vsus, ferme omnium moderatissimus ac parcissimus esset. Et quibusdam interiectis hæc subdit verba, notatu longè dignissima. μεθύωμ κυβερνήτης, καὶ τῶ ἀρχιστρατοῦ, ἀνατρέψαι πάντα, εἴτε πολέου, εἴτε ἀγροῦ, εἴτε στρατοῦ, εἴτε ὅτι ποτὲ εἶν κυβερνήτου ἢ ἀρχιστρατοῦ. --- hoc est,*

Gubernator Ebrius, & quibus, cuiuscunq; rei perfectus, omnia subuertit, siue nauigium, siue currum, siue exercitum, siue quamcunq; rem, fidei suæ commissam. Idem Carthaginenses quoq; olim suboliti vt Alexander ab Alexandro comméorat, toto imperij tempore magistratui vinum interdicebant. Abstemios enim & frugales principes Reipublicæ prodesse; Temulentos autem & luxuriosos, maximè obesse, dictabant. Quin etiam, ait idem author alio in loco; Egyptiorum legum principum, vt certa vini subtaxata mensura, Regi quotidianis ferculis daretur, ultra quam excedere non licebat, ne sui

L. 4. Genial. cap. 6. *Sobrietas Carthaginensis Magistratus. Sobrietas Egyptiorum principum.*

impos per occasionem & licentiã, turpitudini & sordibus vacaret: Sicut proditur de Messinæis, ultra Carambum fluvium, qui Regem, quem delegere, si quid prave deliquisset, aut ultra vetitum vino usus fuisset, totius diei inedia mulctabant. Indi adeo abstemijerant, ut nisi factorum causa vinum bibere nulli fas foret; quibus erat constitutum, ut si Temulentum Regem mulier occidisset, hoc donaretur munere, ut successori nuberet. Ibidem quoq; ex Diogene Laërtio subdit. Solonis instituto, licuit Atheniensibus, Ebrium principem morte mulctare. Exemplo nostra ætate non imitando.

Refert Valerius Maximus historiam, qua temulenti principes, non parùm redarguuntur. Philippus Rex Macedo, Ebrius aliquando mulierculam quandam, indicta causa damnauerat. Illa autem prouocante; cum, ad quem prouocaret, interrogaretur; ad Philippum; sed sobrium, respondit. Quo ille non parum perculsus, sententiam mutauit.

De Zenone Imperatore testantur historiar. monumenta, quod tantum plerumq; biberit, ut sensus omnes amitteret, atq; ita horridus aspectu fieret, ut cadaveri potius, quàm homini, assimilari potuisset. Quadam die cum supra omnem modum vehementius potasset, ac præ crapulæ grauedine, vino ad cor regurgitante, iam iam animam ageret, Ariadne Imperatrix, coniunx eius, propter Ebrietatem ei plurimum infensa, Ebrium in sepulchro Imperatorio effertiuissit, ac reponi sub grandi saxo. Edormita tandem crapula, cum ad se rediisset, validissimè in sepulchro vociferatus est, à neminè tamen, Ariadnes Imperatricis metu adiutus, ut miserimo supplicio, Ebrietatis, pœnas vxori dederit.

In Solone.
quod idem
habet. Cæ-
lius. Rho.
dig. lib. 28.
cap. 31.
Li. 6. ca. 1.

Conrad.
Lycosth. in
Theatro
vit. hum.
lib. 5. Titu-
lo. vini in-
temperan-
tia.

Zenonis,
Imp. temu-
lenti fune-
stus inte-
ritus.

Me-

Modus igitur, omni, qui præest Reipublicæ, tenendus est in vino ac bibendum semper ad necessitatem, non ad Ebrietatem. Anacharsidis imitandum illud, ac præ oculis habendum, qui *primum poculum necessitatis esse dixit; secundum Ebrietatis; tertium furoris atq; insanie.* Turpe est principem omnem, aut senatorem, aut iudicem, vultum habere plenum furoris, oculos iracundiæ, sermonem arrogantis, que vniuersa, cumulo yno, Ebrietati perquam familiaria sunt. Et minus eum decet vino grauatum, in longam lucem somnum producere. Nec animo tantum, sed corpore, etiam vtetur obsequentiore, moderando vinum; illaq; vini impletio, qua nunc ple-ræq; imò omnes principum aulæ ac mensæ madent, aliud nihil est, quam viua sepultura prudentiæ, qua Duces ac principes, aliis, inferioris conditionis hominibus, eminere par esset.

CAPVT XXVIII.

Exempla sobriorum principum.

VT ad vini moderationem, qui Rempubicam gerunt promptius afficiantur, amore virtutis, quædam hic Exempla principum, ea virtute insignitorum, subiiciemus, eaq; pauca, ne iusto prolixiores, in Odio habeamur.

Diuo Samueli, Iudæorum principi, ac Prophetæ hoc testimonium perhibet Philo Iudæus, hisce verbis. *Quamobrem, & Samuel, Regum Prophetarumque maximus, omne vinum, & quicquid potum inebriat, nunquam bibit, sicut sacra Eloquia testantur, atque ita laudandum in modum filios Israhel gubernauit.*

Philo Iudæus lib. de Temul. circa medium, Sobriet. s. Samuelis Prophetæ,

Pulcherrimum est, quod de Cyro refertur à Xenophonte. Is necdum ex Ephēbis egressus, adhuc habi-

habitans cum auo, inter prandendum quadam vice *Xenophon*
 cum ipso, vidit Sacam Regium Pincernam, summa *in Cyri-*
 cum admiratione, dexteritateq; vinum coronare, *pad. Cyri*
 Rogauit ergo licentiam ab Aftyage auo, pari ratione *Regu so-*
 ad mensam standi, vinumq; solitis cæremoniis pro- *brietat.*
 pinandi, ratus tam benè se, ac dextrè atq; ipse, id mu-
 neris obiturum. Arridebat Aftyages, acquiescens
 nihilominus petitioni Adolescentis, accepto proin-
 dè Scypho Cyrus, cum affabrè eluebat, elegantiq; cæ-
 remonia, Regi porrigebat.

Verùm, quia non Reges tantum, sed & principes
 in more habent, vt mandent Pincernis vina deliba-
 re, ne potui venenum immisceri queat, ab æmulis,
 Cyrus hoc vnum, aut studio, aut culpa omisit. Inter-
 rogatus: *cur vinum non delibasti? Verebar,* inquebat,
venenum inesse Cyatho: Nam cum nuper Natalem tuum
celebrares, vidi multos ex amicis, qui hausto è poculis
veneno, vt mihi videbatur, amentes euasere, ac talia pa-
trauere, que nec mancipiis impunè permittenda. Saga-
cissimum generosi iuuenis responsum, à nobilissi-
ma indole profectum. Constat sanè, cum potentissi-
mus demùm Monarcha electus esset, in vini mode-
ratione, vt & in omni virtutum genere, præ aliis emi-
cuiffe.

Romulus primus vrbs Romanæ conditor vt *Erasm.*
 supra quoq; meminimus, legitur, vino vsus parcif- *Apophteg-*
 simo. Is ad cœnam vocatus cum ibi minimùm bi- *mat lib. 6*
 bisset, ed, quod postero die, de Repub. consultan- *Romuli*
 dum foret, dicentibus sibi familiaribus. *Si ad istum* *sobrietat.*
modum bibant omnes homines, vinum multò foret vili-
us, respondit. Imò carius, si quantum quisq; volet, bibat:
Nam ego bibi, quantum volui.

Eiusdem argumenti & illud est, quod à Phocio- *Erasm:*
 ne, Demadi Oratori admodum luxurioso, dictū fer *ibidem.*

BUR,

tur: hic prandens apud Phocionem, cum tam vini quam ciborum apparatus exhiberetur, satis tenuis Demiror, inquit, O Phocion, te Rempub. administras, cum possis ad istum prandere modum. Imò verò, inquietabat Phocion, ideo ad istum prandeo modum, quia Rempub. administro; indicans, Rectores aliorum, moderatos in cibo & potu esse debere.

Phocion
sobrius
pr. ceps.

Erasm. l. 5.
Apopht.
Ex Plurarcho. in lib.
aduersus
Ducem im-
peritum.
Epaminon-
da insigni-
nu sobrie-
tas.

De Epaminonda Thebanorum duce clarissimo, ferunt, cum festum diem celebraret Thebana ciuitas, omnesq; comotationibus, & vini libidini indulgerent, ipse cibo abstinens ac potu, cuidam è familiaribus factus est obuius, tristi ac meditabundo vultu, demissis oculis, quo admirante, ac rogante, quid tandem rei esset, quod solus ad eum affectus modum obambularet. Vt vobis inquit, omnibus E-brios ac socordes esse liceat. O Vocem principedignam; qua constat, tum præcipuè vigilandum principi, cum populus maximè indulget genio.

L. 4. c. 3.
Hannibalis
sobrie-
tas.

De Hannibale Pœnorum Imperatore, Vegetius memorat hisce verbis. De nocte semper surgebat; ante noctem, nunquam quiescebat; crepusculo demum vesperino, cœnæ vacabat; vino vix vlllo si tamen utebatur, parcissime utebatur, nunquam amplius duabus horis apud eum discumbebatur. Testatur itidem Policrates Scipionem Æmilianum, cum aduersus hostes iturus esset, toto belli tempore, nec vino vsu, nec mensa, sed hinc indè ambulanti, pane vesci sicco, & Lympha, è fonte proximo suppeditata, sitim restinguere, solitum.

Scipionis
sobrietas
item Cato-
ni & Au-
gusti. lib. 5.
cap. 7.

M. Catonis
sobrietas.

Marcum quoq; Catonem, eodem vino, quo Remiges, id est tenuissimo, & vilissimo contentum, neque vnquam preciosius ac fortius, dum gereret Rempub. bibere voluisse, Refert idem de Augusto Casa-

cesare, quod minimi cibi fuerit, tenuissimique potus.

Alphonfus deniq; Aragonum & Siciliae Rex, affe- L. 2 de re-
bus ab ipso
gestu.
Alphonse Re-
gis tempe-
ratis ac
sobrietatis.
rante Panormitano, cum in terrogaretur, cur vini
expers viueret; aut vino dilutissimo contentus sit in ex-
perts, contra omnium Regum ac aulicorum morem? Re-
spondit. Vino sapientia obscuratur, ideoque non decet
Regem, vt hoc, immodica potatione, in animo extin-
guat, sine quo Imperatoris ac Regis nomen ritè tueri non
possit.

Horum & similibus exemplo, si moderni princi-
pes inducti, sobrietatem conseruarentur, tum deni-
que omnes Respub. florere incepturas, haud du-
bè sperandum esset.

CAPVT XXIX.

Vini vsus feminis olim aut nullus, aut planè exi-
guus.

D iui Ambrosij verbis, hoc caput non incitè L. de Helia
et reuolui
cap. 18.
exordior. Sed quid de viris loquamur, quando e-
tiam feminæ, quas oportet sollicitiorem castitatis, sobrie-
tatisq; adhibere custodiam, vsq; ad Ebrietatem bibunt?
Vnde non immerito ait sapiens ante nos quidam. Mulier Eccl. 16.
Ebriosa, ira magna, et contumelia, et turpitudine eius nõ
tegetur. quomodo hæc patienter loquar, pie præteream,
conuenienter desleam? Nam verissimum est, quod S. Homelia,
55. in Mat.
Ioan. Chrysof. ait. Nihil turpius Ebriosa femina, quæ
quando vasculum est infirmius, tantò maius naufragi-
um fit.

Ex sacris proindè atq; prophanis pariter autho-
ritatibus constat, vinum quendam, mulieribus bibere,
neu-

Mulieres abstemia.
Lib. 4. c. 2. ne utiquam licuisse. Agar ancilla Abrahamæ, si Marco Marulo, ex Genesi id Exemplum inducente, credimus, cum Ismaële filio eiecta, panem tantum & v. trem aquæ secum in solitudinem defert. Consumpta deinde aqua, puer & ipsa siti vexati, fonte Angeli pietate ostenso, refocillantur. Abrahami diues erat, & inuitus eam emittebat, in Angelo diuina virtus omnia poterat. Sed & ille egrè dimittens, & hic multum miserans, aquâ solum ad potum ei concessisse dicuntur, vt hinc facile coniecere possis, iam tunc ne-

Marulus ibidem primo Reg. 1. fas fuisse mulieribus, vinum bibere. Eodem loco habendum; quod Anna Helcanæ vxor, Samuelis mater, vinum, & quod inebriare potest, nunquam se bibisse, dixit. quod si coniugalis pudicitia minus tantam se putauit, si vinum gustasset, quomodo virginalis, aut vidualis castitas, eodem gustu corrumpi non formidaret. Cum hæc, illa tenerior sit, difficiliusq; seruetur?

Noët. Attic. l. 10. cap. 23. Ex prophanis authoribus, ea de re Aulus Gellius sic loquitur. *Qui de victu, atque cultu populi Romani scripserunt, mulieres Romæ atq; in Latio etatem abstemias egisse, hoc est vino semper, quod temetum prisca lingua appellabatur, abstinuisse dicunt. & paulò inferius, & Marcus Cato mulcetas à Iudice mulieres refert, minus, si vinum bibissent, quàm si probrum, & adulterium admisissent.*

Lib. 3. Genial. dier. cap. 11. Id confirmat Alexander ab Alexandro. *Vini vsus, inquit, ad eò mulieribus interdictus fuit, vt vinum bibisse, perindè esset, ac si in adulterio, aut graui crimine deprehensa, capitali iudicio plectenda foret. Inolentique vsus ex lege Marci Catonis, vt cognati affinesq; mulieribus osculum ferrent, scilicet, vt an vinum bibissent, ore explorarent. Idem commune fuit Massiliensibus, pluri-*

busq; Græcorum & barbarorum gentibus, apud quos Hydropotæ fuere mulieres.

Ælianus quoq; sic scribit: *Messalotica lex fuit, vt Lib. 2. de mulieribus non liceret vinum bibere. Quæ lex, vt Theophrastus affirmat, etiam viguit apud Milesios. Vnde Ignatius Metellus vxorem, quod vinum bibentem inuenerat, iuxta dolium fuste necauit. Cneus Domitius mulierem aliam quod vini biberat, dote mulctauit. Alia itē, quod clauis cellæ vinariæ apud eam inuentæ essent, inedia mori coacta fuit.*

Author est Sabellicus, Romulum vrbis conditorē hanc legem, ne mulieres vinum bibant, ciuibus suis tulisse; eò præsertim, vt fœminæ castius viuerent, quod cum vini vsu, qui nimius fieri non rarò conuenit, etiam apud hunc sexum, ne vix quidem obseruari posse, putaret. Quod ipsum quoque, Fridericum Imperatorem, temperantiæ studiosissimum, pernouisse, exindè liquidum est; quia cum audisset, vt Æneas Syluius refert, Leonoram vxorem, quæ paterna in domo vinum nunquam gustauerat, facile filios parituram, si in Germania, tam frigida vtporè regione, vinum biberet; dixisse fertur. *Malle se sterilem vxorem habere, quàm vinosam. Non ignorat enim sagacissimus Imperator, quàm multa vinolentiam mala comitentur; & tum præsertim, quando fœminea leuitas, nimio sepelitur mero.*

Non immeritò igitur, tam pleno ore sobrietatem in fœminis laudat Diuus Augustinus; *Sobrietas, inquit, in fœminis, ad terram deponit aspectum; Ebrietas autem, amisso pudore, inuerecundos erigit vultus. Sobrietas, cum summa trepidatione, & silentio, irreprehensibile emittit verbum; Ebrietas verò immoderatum facit, fœminæ & vultum, & sermonem.*

Y Et

varia historia. Idem habet Valer. Max. lib. 6: cap. 3.

Lib. 6. c. 1.

Lib. 2. de rebus gestis Alfonſi.

Dignum generoso Imperatore verbū.

Ad sacra virg.

Et illud certum est, foeminas mero madidas, magis gestire atque ineptire, ipsis viris, cum ob cerebri plerunque imbecillitatem, ratio maiori impetu turbetur, atq; in viris. Qua de causa illa mihi consuetudo minimè probatur, qua foeminis, virorum instar, potare permittitur, cum plurimorum, hoc incentiuum non rarò sit flagitiorum.

CAPVT XXX.

Adolescentibus ac pueris, vini potus non parum est noxius.

Cur pueris negandum vinum?

Cum pueros humido, calidoq; temperamento esse constat, ex Medicorum doctrina, atq; ipso indiciorum experimento, censuerunt olim veteres, ipsis vini vsum, omninò nullum, permitti oportere, quippè quod humectet nimium, & corpus exalefaciat; tum caput, halitu crudo facile repleat, iis, qui alioquin calido atq; humido temperamento sunt, quale est eiusmodi puerorum. Atq; nec repleti his caput est vile, nec supra, quam par est, humidos calidosq; fieri; quoniam eò iam caloris humorisq; peruenerunt, vt si paululum, vtramq; qualitatem auxeris, iam modum excefferint, vnde permultis morbis sub-

Lib. de inter. com. 2.

iaceant, necesse est. refert huius rei quoddam exemplum Galenus, puerum quendam Pergamenum, qd vinum bibisset perpetuis laborasse vigiliis, & febre subsequente, cum mentis alienatione, ab Epilepsia vita functum. Quare hoc alibi dat consiliu parentibus, idem Galenus. *Pueros ne gustare quidem vinum*

I. de sanita. tuenda. cap. 11.

suaferim, quippè quod & humectat nimium, & corpus calefacit, & caput suo halitu obrundit, quæ superflua

Cur adultioribus?

tas vtraque in pueris valde noxia est. Quin imo neque iam adultioribus concedendum, nisi admodum modice sumptum, atq; dilutissime; nimium enim, & ad iras præcipue

vidit, & incontinentes facit, & partem anime rationalem hebetat, ac turbat. Hinc orta quondam consuetudo, vt vini vsus, pueris omnino veritus extiterit. Sic enim ait Heraclides: Veterum memoria, pueri puellamq; donec ad coniugium accederent, aquam bibebant. Et Alexander ab Alexandro: Perse, licet natali die, summo semper studio, conuiuuiis celebrarent, filiis tamen omnino vinum, indulgentissimi etiam parentes, prohibebant. Plutarchus quoq; sic ait: Lacones, pueris ostendebant seruos temulentos, quò magis abominarentur Ebrietatē, videntes, quàm deforme sit spectaculum, homo temulentus, quàmq; dementi similis. His accedūt summi quoq; Philosophi, Plato & Aristoteles. Plato quidē sic scribit: Principio, lege sanciemus, vt pueri, vsque ad decimum octauum annum, vini vsus prorsus ignorent, Nemp̄ eos monebimus, non oportere ignem igni, in corpus atque animam suggerere, antequam viri effecti, subire labores incipiant. Furiosum namque habitum iuuentutis, cauere oportet. Deindē vino moderatē vtantur, vsque ad annum trigessimū. Ab Ebrietate verò, & vini repletione, iuuenes omnino abstineant. Sanè, quod prudenter hæc à Platone dicta sint, exemplum Cyrilli Iunioris, ex Diuo Augustino superius allegatum, euidētissimè contestatur.

In politici.

Lib. 2. genial. dier. cap. 25.

In Laconibus.

Lib. 2. de legib.

Ser. 33. ad fratres in Eremito.

7. Politico. Lib. 8. de hist. animalib.

Is enim parentum indulgentia, vino à teneris vnguiculis assuetus erat; ex Ephebis postea cum vixit excelsisset, ebrius quadam die, patrem contrucidauit, matri vterum gestanti, vitium intulit, ac duas sorores violare itidem tentans, sed recusantes tamen, ad mortem vsq; vulnerauit.

Aristoteles quoque decernit: Nec pueris, nec nutribus impertiendum vinum. causam & noxas edixit

alibi: *Quod eos ad Epilepsiam, (quem caducum vocant morbum) reddat obnoxios. Ut non mirum, si hac nostra tempestate, in Germania, hoc præcipue sæuissimum morbo, pueri atque infantes, ita frequenter infestentur, ac repente intereant multi: quia tam genitores ipsi, quàm infantium nutrices, licenter nimium, sibi vino indulgent.*

Lib. de præcept. conjugal. & in præcept. de valetud.

Nec absq; causa Plutarchus vinum pueris inhibet. ἵνα οὐ μὴ πῦρ ἐπὶ τῷ ἐξ ὧς φάσι πλεονονήτις ἐπὶ πλεονονήτι, καὶ ἀκράτῃ ἐπὶ ἀκράτῃ γένηται. *Uti ne igitur ignis ad ignem, quemadmodum Prouerbio dicitur, expletio ad expletionem, merum ad merum addatur, ided vinum pueris negandum.*

Epist. ad Eustoch. de virginitate seruanda.

Ex alio quoq; capite, quod vinum, in adolescentibus præcipue, luxuriam vehementer inflammare solet, vinum prohibet ætati iuniori, Diuus Hieronymus his verbis: *Si quid itaque in me potest esse consilii, si experto creditur, hoc primum moneo, hoc obtestor, ut sponsa Christi vinum fugiat, pro veneno. Hac aduersus adolescentiam, prima arma sunt Dæmonum. Non sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. facile aliis caremus vitiis: hic hostis nobis inclusus est, quocumque pergimus, nobiscum portamus inimicum. Vinum & adolescentia, duplex incendium est voluptatis. Quid oleum flammæ adiicimus? quid ardenti corpusculo somenta ignium ministramus?* Et alio in loco, hoc ipsum consilium

In cōment. super cap. 5. Epist. ad Galat.

confirmat, inquit: *Licet me quidam in eo libro, quem de seruanda virginitate scripsi, reprehendendum putent, quod dixerim, adolescentes ita vinum debere fugere, ut venenum; non me sententiæ pœnitebit: opus quippe ibi magis vini, quàm Dei à nobis creatura damnata est: & licentiam abstulimus iuuetuti, proprio ætatis calore seruanti, ne sub occasione parum bibendi, plus biberet, &*

periret. Nec non & alibi, in hanc sententiam sic loquitur: *Non Ethnei ignes, non Vulcania tellus, non Vesuvius & Olympus, tantis ardoribus aestuant, ut iuueniles medullæ, vino plene, & dapibus inflammatae.*

Quæ cum ita sint, nemo miretur, Germanam iuventutem ad eam corruptam esse, quod ab ineunte ætate, parentes vino ipsam imbuant, ut quodammodo in vino nata, in vino educata, dici possit.

CAPVT XXXI.

*Virilis ætas quoque vino moderatè
viti debet.*

Non omninò reiiciendum Platonis illud dogma, quod aliqui, nimium licetiosè, ad luxum, sed perperam facto, detorquere voluerunt: *Iuuenes, ait, cum ad annum quadragesimum peruenerint, tunc in conuiujs liberius discumbentes, cum alios Deos, tum Dionysium, ad sacra senum, & ludos, inuocent, qui hominibus vinum, quasi remedium aduersus senectutis duritiem est largitus, ut reiuuenescere videamur, & mœstitiæ nos obliuio capiat, ipsaque affectio animi, sicut ferrum in igne, ex duritie in mollitiem deducta, flexibilior fiat. Non inquam contemnendum. Nam Platonis statutum non est, virilem ætatem, ebrietatibus ac temulentis imbuere, sed quod ei vino liberius, quam pueritiæ, quam adolescentiæ liceat vti, docere. Immoderator enim vini vsus, si Aristoteli credimus, præsertim calidioris, & potentis, quo nunc pleriq; locupletiores, mensas suas ornari volunt, labefactat mentem & ingenium, ac virilem protinus eneruat vigorem. Contra, si moderatè sumatur, concoctionem iuuat, cor exhilarat, cerebrum roborat, spiritus animales fouet,*

*Lib. 2. de
Legib.*

*Explicata
Platonis
verba.*

*Seç. 3.
Probl. 30,*

Y 3 sua-

suauem somnum conciliat. Hinc memoriam & intelligentiam adauget, sensuum implexam habitudinem reddidit puriorem, excitat animum ad altas speculationes.

Grandiorum vinorum usus dissuadetur.

Grandia sanè vina, & fortia, medicorum testimonio, etiam si stomacho videantur principio gratiora, mox tamen, tractu temporis relaxant, ac in marcorem deducunt multos, vel in ardentis febres, vel lethales, hepatis, aliorumque viscerum, gignunt inflammationes. Nec mirum. Primo quippe occursum suum in ventriculo, excitant calore suo, sollicitatque, quæcumque alimenti succum, siue bonum, siue malum, quam citissime ad iecur, atque inde ad diuersas venas transire, vnde facillime ipsa viscera incenduntur, fitis inar-

Capiti nocent & stomacho fortia vina nimium bibita.

descit, obstructions exurgunt. Quod & illud accedit, quod generosiora vina, quæ Medicis magis calorifica dicuntur, quantum ex tempore iuuant ventriculum, sui naturæ frigidum & humidum, tantum in processu, si nimium, vt nobis Germanis moris est, potentur, & lædunt, & inde capiti grauissimè obstruunt ac nocent; tum sui qualitate vaporosa & calida, quæ opplet ac dissoluit substantiam cerebri; tum quia virtute sua exhalans ad caput, quidquid in corpore & humoribus concretum, & crassum reperitur, id liquat, quodammodo, instar ceræ ad ignem, & in memoriam vaporum copiam conuertit; qui coaceruati, in ventriculis quasi, accellulis cerebri, omnigenos, effluxionibus periculosissimis, causant morbos, Synanches, destillationes, quos Catharros vocant, hæmorrhoidas, sanguinis profluvia, articulares morbos, Ophthalmiã, Peripneumonias, pleuritides.

Morbi enim nimio ac fortiori vix non existentes.

Atque hæc non ex mea, sed omnium passim Medicorum sententia putentur allata. eò potissimum, vt & ætatis maturæ viri, sibi à nimio temperare vino perdiscant, si diu se superstites velint, atque incolumes.

CAPVT XXXII.

*Senectuti præcipue vini potum con-
gruere;*

Senibus Auicenna liberè, quantum ferre queunt, *Tertia*
vini concedit. Quod aduentitium vino recalescat fri- *par. doct. 2.*
gus, spirituum discutatur tristitia, bilis atra reprimatur *cap. 3.*
vis inuidans, somni inducatur appetentia, præfæcti re-
cludantur meatus, huiusq; ætatis vniuersa succumbat las-
situd. Cui ad stipulatur & Galenus. vinum, inquit, si- *5. de sanit.*
cut pueris est alienissimū, ita senibus est aptissimū. Id enim *tuenda c. 5.*
commodi præstat senibus, natura frigidis, & humoribus
noxiiis repletis, vt excalescat, ac serum sanguinis, quo
maximè senecta abundare solet, per vrinas expurget.

Hæc equidem vera sunt, & sic se habent, cum & à *Senes mo-*
senibus moderatè bibitur. Nā intemperatè haustum *derari o-*
eos ob virium & caloris naturalis imbecillitatem, *portet vi-*
haud maiori difficultate lædit, atq; opprimit, quàm *ni usum.*
Iuuenes. Meminit hinc Strabo, apud Alexandrū de
Alexandro, in Choo quondam Insula, sexagenarios *Lib. 2.*
senes, egregiè potos, ac conuiualibus coronis ornatos, ne- *Genial.*
cessariis spectantibus, adhuc feruentius decertasse pocu- *dier. c. 25.*
lis. Cui, cum aliquot horis acriter insitissent, pugna, tan-
dem, ac si cicutam bibissent, repente commigrabant è vita,
conuulsionibus è temulentia exortis, enecli. Lac senum, Vinum
quidam dixere vinum; id non improbarim si mo- *lac senum.*
deratio, superfluitatem abigens, comitetur, qua
absente, non minus officit, quam nimia lactis copia,
infantibus, præter omnem modum, ingesta.

Neq; eò effugiunt Ebrij senes turpitudinis notam
quod vt lac infantia, ita vinum sit nutrimentum se-
nectutis. Non, inquam, excusantur à vitio. Vt nec
ille senex qui vt Panormitanus refert, Alfonso Regi,

*Lib. 1. de
rebus gestis
Alfonsi.*

multo vino madidus occurrens, in publico, vidensq; à Rege notari vinolentiam: *Lac senum est vinum* ô Rex, clamabat; Ebrietatis crimen excusaturus. Contra Rex: *Et tu, quod lac est senū, tuomet vitio vertisti in venenum.* solertissimè notans, senibus etiam vinum nimis affluenter haustrum, obesse.

Quare convenit, vt & hæc ætas iam iam ad occisum vergens, sobrietatem, efficacissimo in iuuentutem exemplo, complectatur.

CAPVT XXXIII.

Festi dies agendi sobriè.

Pestifera inter Germanos, iam dudum viguit consuetudo, vt si vllò alio totius anni die prophano, in festis certè, potationibus impigrè vacent, quasi hi potissimùm Baccho sacri forent, ac dicati. Vt mihi libeat verbis D. Augustini eos compellare. *O quàm plures sunt ex vobis, qui plus tabernam die festo visitant, quàm templum? Prius corpus reficiunt, quàm animam, prius Dæmonem sequuntur, quàm Deum? O fideles, non fideles, quid vobis cum vino? Nunquid vinum factum est, vt deficiatis maledicentes nomen Domini?*

*Ser. 37. ad
fratres in
Eremo,*

*Num. 15.
Pæna vio-
lantium
dies festos.*

*Cur festa
ab Ecclesia
instituta.
Lib. 10. de
ciuitat. c. 4.*

Meminerint isti, primùm, velim quod si Deus in veteri Testamento pauperculum hominem, ligna ad victum parandum, die Sabbathi colligentem, illicò lapidari iussit, quale ipsi, vt Sabbathorum violatores magis nefarii, sint olim iudicium subiturum sanè, non inultam ferent hanc à Deo temeritatem.

Recordentur deindè, cur à Deo, cur ab Ecclesia sancta, festi dies instituantur? *Beneficiorum Dei, inquit S. Augustinus, solennitatibus, festis, & diebus statutis dicamus, sacramusq; memoriam, ne volumine temporum, ingrata subrepat obliuio.* De festis quoque in
me-

memoriam sanctorum dicatis, alibi sic loquitur: *Sollemnitates Martyrum exhortationes Martyriorum sunt, ut imitari non pigeat, quod celebrare delectat. Unde nobis sollicitius providendum est, inquit S. Hieronymus, ut solennem diem, non tam ciborum ac potus abundantia, quam spiritus exultatione celebremus; quia valde absurdum est, nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scias Deo placuisse ieiuniis. Ita tibi semper comedendum est, ut cibum & oratio sequatur, & lectio.* Non ergo ad vacandum genio, festa, ex prima institutione tendunt, sed ad seruiendum Deo, ad colendam imprimis pietatem, ad laudandum rerum omnium conditorem optimum, eiq; gratias agendas, quæ tam mirabilis fuit in sanctis, quam apparet in cogitatione vite, ac mortis illorum.

Et ipsi Ethnici, festos dies Idolis nuncupatos, sobriè agi voluerunt. *Quid est, rogat Plutarchus, quod venerabilibus, qui est dies Veneri festus, multum vini ex templo Veneris profunditur? Et post pauca respondet: Hoc signum est, diem festum sobriè agi oportere, quod Dii longe magis vini effusione, quàm ingurgitatione gaudeant.*

Faceffant itaq; Lurcones, illi, qui festos dies totos, in popinis terunt, atq; tabernis; Et Baccho potius, quàm cultui diuino, ad quem tamen creati sunt, indulgent, Faceffant inquam, à nobis, debitas olim atq; condignas, quandoquidem à Magistratu impunè tolerantur, Deo pœnas daturi.

Hic vela contrahenda nobis, ac tertius iste liber, auspice Deo finiendus, Nam cõuiuiorum cupedia, quas sequenti apponemus libro, suo nos tantum trahunt nidore, ut ad eas ardentius properemus.

Y s DE

S. Hier. E-
pist. ad Eu-
loch. de
munuscu-
lu ab ea
acceptis.

In Proble-
matib.